

**EOKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105003/I/2024/36122166157023492

**KOMPARÁCIA ZAHRANIČNEJ
A BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY SLOVENSKEJ
REPUBLIKY A ČESKEJ REPUBLIKY**

Diplomová práca

2024

Bc. Natália Puliková Kováčová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105003/I/2024/36122166157023492

**KOMPARÁCIA ZAHRANIČNEJ
A BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY SLOVENSKEJ
REPUBLIKY A ČESKEJ REPUBLIKY**

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Vedúci záverečnej práce: PhDr. Peter Csányi PhD.

Bratislava 2024

Bc. Natália Puliková Kováčová

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a uviedla som všetku použitú literatúru.

Dátum: 4.4. 2024

.....

Bc. Natália Puliková Kováčová

POĎAKOVANIE

Chcela by som sa poďakovať vedúcemu mojej diplomovej práce PhDr. Petrovi Csányimu PhD. za odborné usmernenie, motiváciu počas celej doby spolupráce, cenné rady, inšpiráciu a ústretovosť. Taktiež by som sa chcela poďakovať mojej rodine za podporu počas tvorenia tejto diplomovej práce.

Bc. Natália Puliková Kováčová

ABSTRAKT

PULIKOVÁ KOVÁČOVÁ, Natália: *Komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky a Českej republiky*. – Vedúci záverečnej práce PhDr. Peter Csányi PhD. – Bratislava: FMV, 2024, 83 s.

Diplomová práca s názvom "Komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky a Českej Republiky" sa zameriava na analytickú a komparatívnu štúdiu týchto dvoch stredoeurópskych krajín v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Prvá kapitola definuje základné pojmy, ktoré sú kľúčové pre pochopenie tejto problematiky. Identifikujú sa aktéri týchto politík vrátane štátu, medzinárodných organizácií a neštátnych aktérov. Analýza faktorov, ktoré ovplyvňujú tieto politiky, vrátane historických, geopolitických a ekonomických aspektov, umožňuje lepšie pochopenie ich formovania.

Druhá kapitola stanovuje ciele diplomovej práce, ktoré sú zamerané na systematickú komparáciu zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky a Českej republiky. Cieľom je identifikovať podobnosti a rozdiely v ich prístupe k medzinárodným vzťahom a bezpečnostným výzvam. Analytický rámec práce následne vychádza z týchto cieľov a sústreďuje sa na kľúčové aspekty, ktoré vplyvajú na formovanie a implementáciu týchto politík v oboch krajinách.

Tretia kapitola predstavuje praktickú časť diplomovej práce, kde sa detailne analyzuje vývoj zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej a Českej republiky v medzinárodných organizáciách a konkrétnych zvolených oblastiach. Dôraz je venovaný ich účasti v politických blokoch, ako sú Vyšehradská skupina, Severoatlantická aliancia a Európska únia. Analytický prístup poskytuje pohľad na spoločné trendy, ale aj individuálne charakteristiky, ktoré ovplyvňujú diplomatické a bezpečnostné rozhodovanie týchto krajín. Cieľom tejto kapitoly je podporiť komparatívnu analýzu a predstaviť rozdiely, spoločné znaky a aktuálnu situáciu v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky týchto dvoch krajín v medzinárodných organizáciách.

Kľúčové slová: zahraničná politika, bezpečnostná politika, Slovenská republika, Česká republika, Európska únia, Severoatlantická aliancia, Vyšehradská skupina

ABSTRACT

PULIKOVÁ KOVÁČOVÁ Natália: *Comparison of Foreign and Security Policy of the Slovak Republic and the Czech Republic*. - Thesis supervisor: PhDr. Peter Csányi PhD. – Bratislava: FMV, 2024, 83 pgs.

The thesis entitled "Comparison of Foreign and Security Policies of the Slovak Republic and the Czech Republic" focuses on an analytical and comparative study of these two Central European countries in the field of foreign and security policy. The first chapter defines the basic concepts that are key to understanding this issue. The actors involved in these policies are identified, including the state, international organisations and non-state actors. An analysis of the factors that influence these policies, including historical, geopolitical and economic aspects, allows for a better understanding of how they are shaped.

The second chapter sets out the aims of the thesis, which are aimed at a systematic comparison of the foreign and security policies of the Slovak Republic and the Czech Republic. The aim is to identify similarities and differences in their approach to international relations and security challenges. The analytical framework of the thesis then builds on these objectives and focuses on the key aspects that influence the formation and implementation of these policies in both countries.

The third chapter represents the practical part of the thesis, where the development of the foreign and security policy of the Slovak and Czech Republic in international organisations and specific selected areas is analysed in detail. Emphasis is given to their participation in political blocs such as the Visegrad Group, the North Atlantic Alliance and the European Union. The analytical approach provides insight into common trends as well as individual characteristics that influence the diplomatic and security decision-making of these countries. The aim of this chapter is to support the comparative analysis and to present the differences, commonalities and the current foreign and security policy situation of the two countries in international organizations.

Key words: foreign policy, security policy, Slovak Republic, Czech Republic, European Union, North Atlantic Treaty Organization, Visegrad Group

Obsah

Úvod.....	12
1 Teoretická rovina skúmania zahraničnej politiky a bezpečnostnej politiky	14
1.1 Vymedzenie pojmu zahraničná politika a bezpečnostná politika	14
1.2 Teoretické prístupy k analýze zahraničnej a bezpečnostnej politiky	16
1.3 Aktéri zahraničnej a bezpečnostnej politiky	20
1.4 Ciele zahraničnej a bezpečnostnej politiky	24
1.5 Nástroje zahraničnej a bezpečnostnej politiky	28
1.6 Faktory ovplyvňujúce zahraničnú a bezpečnostnú politiku	31
2 Ciele, metodika a limity	33
3 Výsledky práce	35
3.1 Hlavné ciele a priority SR a ČR v oblasti ZP a BP v aktuálnom období... 35	
3.1.1 Slovenská Republika	35
3.1.2 Česká republika	37
3.2 Z pohľadu Vyšehradskej skupiny	39
3.2.1 Migračná kríza 2015.....	39
3.2.2 Migrácia v dôsledku invázie Ruska na Ukrajinu.....	43
3.2.3 Aktuálna pozícia krajín vo V4 (V2+2).....	45
3.2.4 Východné partnerstvo.....	46
3.3 Z pohľadu Európskej únie.....	50
3.3.1 Energetická kríza.....	50
3.3.2 Rozširovanie EÚ.....	55
3.4 Z pohľadu OSN	61
3.4.1 Priority SR a ČR v OSN.....	61
3.4.2 Participácia v misiách OSN.....	62
3.5 Z pohľadu NATO	66

3.5.1 Strategická koncepcia NATO 2022.....	66
3.5.2 Politika financovania	68
Záver.....	73
Zoznam použitej literatúry	76

Zoznam ilustrácií, grafov a tabuliek

Ilustrácie:

Obrázok 1: Migračné toky	40
Obrázok 2: Krajiny EÚ a krajiny so štatútom kandidáta EÚ	56

Tabuľky a Grafy:

Tabuľka 1: Priame odkazy Východného partnerstva v programových vyhláseniach SR a ČR vo V4.....	47
Tabuľka 2: Rozdelenie finančných zdrojov REPowerEU SR	52
Tabuľka 3: Rozdelenie finančných zdrojov REPowerEU ČR.....	54
Tabuľka 4: SWOT Analýza: Vplyv kandidátskych krajín EÚ na SR a ČR	58
Tabuľka 5: Priame náklady SR a ČR v %	68
Tabuľka 6: Výdavky na obranu ako % podielu na HDP SR a ČR	70
Tabuľka 7: Výdavky SR a ČR v miliónoch eur na obranu	70
Tabuľka 8: Hlavné kategórie výdavkov SR a ČR na obranu v %	72

Zoznam skratiek

EaP	Východné partnerstvo
EK	Európska komisia
EÚ	Európska únia
MO	Medzinárodné organizácie
NATO	Severoatlantická aliancia
OSN	Organizácia Spojených národov
V4	Vyšehradská štvorka
BP	Bezpečnostná politika
ZP	Zahraničná politika

Úvod

Zahraničná a bezpečnostná politika predstavuje kľúčové pilierové oblasti, ktoré formujú postavenie štátu v globálnom meradle. V súčasnosti, keď svet čelí rôznym výzvam a dynamickým geopolitickým zmenám, tieto politiky sú nenahraditeľnou súčasťou národného sebaurčenia a bezpečnostnej stratégie. Po rozdelení Československa v roku 1993 vznikli dve samostatné štáty - Slovenská republika (SR) a Česká republika (ČR). Tieto nové štáty, s hlbokou historickou a kultúrnou spoločnou dedičnosťou, sa začali formovať do vlastných identít a vyvíjať svoje politiky v rôznych oblastiach, vrátane zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Preto je nevyhnutné preskúmať a porovnať prístupy Slovenskej republiky a Českej republiky k zabezpečeniu svojich národných záujmov na medzinárodnej scéne. Dôležitým aspektom zahraničnej a bezpečnostnej politiky je aj analýza ich vzájomnej interakcie a dopadu na seba navzájom. Zahraničná politika môže formovať rámec pre formovanie bezpečnostnej politiky, stanovenie priorít pre spoluprácu či konfrontáciu s inými aktérmi v medzinárodnom systéme. Naopak, bezpečnostná politika ovplyvňuje zahraničnú politiku identifikáciou hrozieb a stratégií na ich riešenie, čo zas môže ovplyvniť diplomatické vzťahy a zahraničnopolitické rozhodnutia štátu. Tieto obojstranné interakcie medzi zahraničnou politikou a bezpečnostnou politikou hrajú kľúčovú úlohu v určovaní postavenia štátu v medzinárodnom spoločenstve a v jeho schopnosti efektívne reagovať na aktuálne výzvy a hrozby v globalizovanom svete. V kontexte SR a ČR predstavujú tieto interakcie kritické aspekty, ktoré ovplyvňujú ich schopnosť prispievať k medzinárodnej stabilite, bezpečnosti a rozvoju.

Diplomová práca sa vo svojej teoretickej časti dôkladne venuje predstaveniu a definovaniu zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Identifikuje a analyzuje hlavných aktérov, ich ciele a výzvy, ktorým čelia v medzinárodnom prostredí. Okrem toho podrobne rozoberá kľúčové faktory, ktoré ovplyvňujú tieto politiky, vrátane geopolitických, ekonomických, historických a kultúrnych aspektov. Predstavenie týchto faktorov a interakcií môže pomôcť lepšie pochopiť, ako štáty uskutočňujú a dosahujú svoje zahraničnopolitické a bezpečnostné ciele v dnešnom dynamickom svetovom prostredí.

Ďalej vo svojej praktickej časti práca približuje komplexnú analýzu zahraničnej a bezpečnostnej politiky oboch krajín.

Práca sa zameriava na aspekty, vrátane spolupráce v rámci Európskej únie (EÚ), príslušenstva k Severoatlantickej aliancii (NATO), a obecného prístupu k medzinárodným organizáciám a iniciatívam ako je Organizácia spojených národov (OSN) a Vyšehradská skupina (V4). Pri analýze týchto tém budú zohľadnené nielen oficiálne politické deklarácie, výročné správy, ale aj konkrétne kroky a opatrenia, ktoré Slovenská republika a Česká republika podnikli s cieľom presadzovať svoje ciele a aktuálne záujmy v medzinárodnom meradle. Práca poskytuje pohľad do spôsobu, akým tieto štáty spravujú svoje vzťahy s okolitým svetom a zabezpečujú svoje národné záujmy. Zároveň umožňuje hodnotiť, do akej miery spolupracujú a prispievajú k formovaniu spoločných regionálnych a globálnych politík. Otázky riešené v tejto práci zahŕňajú aj prístup k riešeniu konfliktných situácií, manažment bezpečnostných hrozieb, a ich aktívnu úlohu v podpore demokracie a ľudských práv vo svete.

V dnešnom svetovom prostredí je potrebné ponúknuť systematický pohľad na vývoj zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky a Českej republiky. Výsledky komparatívnej analýzy týchto štátov poskytujú dôležitý pohľad do toho, ako tieto stredoeurópske národy formujú svoje postavenie v súčasných geopolitických realitách a snažia sa zabezpečiť bezpečnostné záujmy v rámci zložitého medzinárodného kontextu. Tieto poznatky prispievajú k lepšiemu porozumeniu ich motivácií, politických cieľov a stratégií v rámci medzinárodného spektra, ako aj k identifikácii spoločných výziev a príležitostí, ktoré pred nimi stoja. Analyzovať prepojenie medzi ich zahraničnou a bezpečnostnou politikou je kľúčové pre pochopenie širšieho kontextu ich medzinárodných vzťahov a ich úlohy v regionálnej a globálnej geopolitickej dynamike.

1 Teoretická rovina skúmania zahraničnej politiky a bezpečnostnej politiky

Kapitola má za úlohu poskytnúť komplexný pohľad na zahraničnú politiku (ZP) a bezpečnostnú politiku (BP) a hlbší pohľad na to ako aktéri komunikujú a interagujú so svetom. Kapitola sa na začiatku venuje samotnému pojmu „zahraničná politika“ a „bezpečnostná politika“ a predstavuje názory rôznych autorov. Ďalej kapitola skúma aktérov zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Rovnako sa táto kapitola v jej závere zaoberá aj nástrojmi, ktoré štáty používajú pre dosiahnutie cieľov, ale aj faktormi, ktoré často krát ovplyvňujú rozhodovanie v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

1.1 Vymedzenie pojmu zahraničná politika a bezpečnostná politika

Zahraničná a bezpečnostná politika predstavujú široký súbor rôznych rozhodnutí a aktivít, ktoré jeden aktér (najčastejšie suverénny štát) vykonáva vo vzťahu k iným aktérom v medzinárodnom prostredí. Zahŕňajú rôzne ekonomické, diplomatické a bezpečnostné aktivity a opatrenia a kultúrne výmeny, ktorých výsledkom je formácia a postavenie aktéra vo svetovom kontexte. Zahraničná a bezpečnostná politika sú vnímané ako dôležitý nástroj pre vedenie aktéra a môžu byť ovplyvnené rôznymi historickými, hospodárskymi a kultúrnymi faktormi. Ako celok to nie je statický, ale dynamický súbor a všetky zmeny, ktoré sa udejú vo svetovom vývoji ich ovplyvňujú.¹

Duleba a kol., definujú zahraničnú politiku ako „jeden zo základných znakov suverenity štátu. ZP predstavuje súhrn stanovených cieľov, nástrojov a postupov, prostredníctvom ktorých štát presadzuje svoje záujmy v zahraničí.“²

¹ HILL, Christopher – *Foreign policy in 21. century*. 2ed. London: Red Globe Press, 2015. 400 p. ISBN-10: 0230223737

² DULEBA, Alexander – LUKÁČ, Pavol, WLACHOVSKÝ Miroslav - *Zahraničná politika Slovenskej republiky*. 1 vyd. Bratislava: Výskumné centrum spoločnosti pre zahraničnú politiku, 1998. s. 5 ISBN 80-967745-4-9

Taktiež uvádza, že „úspešnosť zahraničnej politiky závisí od viacerých vnútorných a vonkajších faktorov, medzi ktoré patria predovšetkým: miera vnútorného konsenzu pri definovaní národných záujmov, tradície a skúsenosti pri plánovaní a uskutočňovaní zahraničnej politiky, jej inštitucionálne zabezpečenie, úroveň prípravy ľudských zdrojov a charakter medzinárodného prostredia.“³

Ministerstvo zahraničných vecí Českej republiky vo svojej publikácii uvádza, že „ZP spája domáce a medzinárodné prostredie, čím umožňuje štátnym a neštátnym aktérom pôsobiť v zahraničí prispievať k presadzovaniu záujmov a potrieb ČR a záujmov demokratického medzinárodného spoločenstva a zároveň tmiť aktivity, ktoré by tieto záujmy poškodzovali.“⁴

B. White poukazuje na ZP ako na „oblasť vládnej činnosti, ktorá sa zaoberá vzťahmi medzi štátom a ostatnými aktérmi, najmä inými štátmi, v medzinárodnom systéme.“⁵

Elisa Bertino je významnou osobnosťou v oblasti informačnej bezpečnosti a informatiky. Vo svojej publikácii uvádza, že „bezpečnostné politiky definujú pravidlá zamerané na ochranu infraštruktúry pred vnútornými a vonkajšími hrozbami. Kľúčovým prvkom na dosiahnutie tohto cieľa sú politiky riadenia prístupu, v ktorých bezpečnostní pracovníci špecifikujú, ako môžu subjekty pristupovať k objektom a za akých podmienok. Vypracovanie podrobných politík kontroly prístupu je však časovo náročná a veľmi náchylná úloha, ktorá môže mať pri nesprávnom postupe katastrofálne následky.“⁶

Podľa Bartka, „národná bezpečnostná politika a jej stratégia má za úlohu v spolupráci so spojencami brániť štátnu suverenitu, územnú celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc a chrániť bezpečnosť občanov a štátu pred vonkajšími hrozbami, predovšetkým pred hrozbou útokov medzinárodného terorizmu a použitia zbraní hromadného ničenia.“⁷

³ DULEBA, Alexander – LUKÁČ, Pavol, WLACHOVSKÝ Miroslav. *Zahraničná politika Slovenskej republiky*. Bratislava: Výskumné centrum spoločnosti pre zahraničnú politiku, 1998. s. 5
ISBN 80-967745-4-9

⁴ Kolektív autorov – *Zahraničné vzťahy a služba: Študijný text na prípravu zloženia osobitnej časti skúšky štátnej služby*. Praha: Ministerstvo zahraničných vecí ČR, 2021. s. 6

⁵ WHITE, Brian. *Understanding European Foreign Policy*. 2000 ed. London: Red Global Press, 2001. s.10
ISBN – 10 0333949897

⁶ BERTINO, Elisa – BHARDWAJ, Sonam – CICALA Fabrizio et. al. *Machine Learning Techniques for Cybersecurity*. 1 ed. New York: Spring, 2023. p. 13, ISBN-10 : 3031282582

⁷ BARTKO, František. *Riziká v bezpečnostnej politike štátu*. Prešov: Prešovská univerzita, 2012. s 245-246

Podľa Ministerstva zahraničných vecí Českej republiky „základom bezpečnostnej politiky je súbor kľúčových cieľov a nástrojov štátu, ktoré sa usilujú o zabezpečenie suverenity štátu, územnej celistvosti a jeho politickej nezávislosti, demokratických základov, schopnosti prevádzky demokratických inštitúcií, hospodárskeho a sociálneho rozvoja štátu, ochrany zdravia a života jeho občanov, majetku, kultúrneho bohatstva, životného prostredia a plnenia medzinárodných bezpečnostných záväzkov.“⁸

Definície týchto a mnohých iných autorov sa zhodujú v aktérovi, cieľoch a prostredí, v ktorom zahraničná a bezpečnostná politika pôsobia. Sú dôležitou a neoddeliteľnou súčasťou každého aktéra, pre zapájanie sa do bilaterálnych, alebo multilaterálnych medzinárodných vzťahov. Keďže pôsobia v priestore, ktorý sa neustále mení a vyvíja vzhľadom na geopolitické a hospodárske podmienky, vyžadujú si častú adaptáciu na nové výzvy a príležitosti v medzinárodnom prostredí.

1.2 Teoretické prístupy k analýze zahraničnej a bezpečnostnej politiky

Teoretické rámce nám umožňujú lepšie pochopiť motivácie, rozhodnutia a interakcie štátov v medzinárodnom prostredí. Teórie ako napríklad realizmus, neorealizmus, liberalizmus, konštruktivizmus a teória komplexných bezpečnostných hrozieb poskytujú rámec na interpretáciu národných politík. Porozumenie týchto teoretických perspektív je kľúčové pre analytický prístup k zahraničnej bezpečnostnej politike, kde sa premietajú nielen aktuálne geopolitické udalosti, ale aj hodnotové a identitné faktory, ktoré ovplyvňujú rozhodovacie procesy štátov. Cieľom je vytvoriť rámec, ktorý umožní lepšie pochopiť a analyzovať zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

Realizmus v zahraničnej politike, je teoretickým prístupom, ktorý kladie dôraz na reálnu politiku a racionalitu štátnej moci. Hans Joachim Morgenthau vo svojom diele „Politika medzi národmi“, definuje zahraničnú a bezpečnostnú politiku na základe šiestich zákonov politiky a teórie mocenskej rovnováhy.⁹

⁸ Kolektív autorov. *Zahraničné vzťahy a služba: Študijný text na prípravu zloženia osobitnej časti skúšky štátnej služby*. Praha: Ministerstvo zahraničných vecí ČR, 2021. s. 6

⁹ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahu*. 1 vyd. Praha: Portál, 2003. 224 s, ISBN 9788073677213

Odmieťa idealistické pohľady a zdôrazňuje, že štáty konajú podľa svojich národných záujmov, nie na základe morálnych ideálov. Podľa Morgenthaua je politika neodmysliteľnou súčasťou ľudskej spoločnosti, kde sú štáty neustále v konkurencii o moc a zabezpečenie svojej suverenity. V diele opisuje, že štáty sa usilujú o zachovanie svojej suverenity a vplyvu v medzinárodnom systéme, často využívajú tvrdú moc a diplomáciu na ochranu svojich záujmov.¹⁰ Dielo pokračuje teóriou mocenskej rovnováhy, podľa ktorej mocenská rovnováha funguje ako prostriedok na zabezpečenie stability v medzinárodnom systéme. Vysvetľuje, že v prípade, keď jeden štát získa veľkú moc, môže to viesť k porušeniu stability, čo vyvolá riziko konfliktu. Štáty sa snažia udržiavať rovnováhu moci prostredníctvom diplomacie, vojenského posilňovania, aliancií a narušenie tejto rovnováhy môže viesť k hegemonii jedného štátu, čo môže ohroziť mierový stav v medzinárodnom systéme. Realizmus tak zdôrazňuje potrebu štátov chrániť svoju suverenu, obhajovať svoje záujmy a budovať bezpečnostné aliancie v reakcii na potenciálne hrozby.¹¹

Neorealizmus sa odlišuje od tradičného realizmu v tom, že kladie väčší dôraz na štrukturálne aspekty medzinárodného systému. Základ pre tento prístup vytvára Kenneth Waltz vo svojom diele „Teória medzinárodných politických systémov“. Kritika voči klasickému realizmu spočíva v používaní konceptu ľudskej prirodzenosti v medzinárodných vzťahoch. Kladie dôraz na racionalitu štruktúry, ktorá vplýva na rozhodnutia štátov nezávisle od ich vnútorných záležitostí. Vo svojom diele reflektuje možnosť udržania mieru a stability vo svete, aj napriek absencii jednotného autoritatívneho centra prostredníctvom rovnováhy síl. Anarchia sa identifikuje ako kľúčový faktor, ktorý formuje správanie štátov. V prostredí bez hegemonického centra štáty zaujímajú pozície, ktoré im zabezpečia bezpečnosť a prežitie v tomto anarchickom prostredí. Štáty majú podobné potreby, ale schopnosti akými tieto potreby dosahujú ich odlišujú. Štáty preto nadväzujú vzťah so štátmi, ktoré im pomáhajú zabezpečovať tieto potreby. Podľa Waltza výsledkom je, že niektoré štáty z týchto vzťahov profitujú a iné naopak stratia a tak vzniká bezpečnostná dilema.¹²

¹⁰ LIĐÁK, Ján. *Medzinárodné vzťahy - Medzinárodná politika*. Bratislava: SOFA, 2000. 180 s. ISBN 8085752700

¹¹ MORGENTHAU, J. Hans. *Politics Among Nations*. 7 ed. New York: McGraw-Hill Education, 2005. 752 p. ISBN-10 : 007289539

¹² QUINN, Adam. *Kenneth Waltz, Adam Smith and the Limits of Science: Hard choices for neoclassical realism*. [online]. In: *International Politics*. 2013. s. 159 – 182 [cit. 15.11.2023] . Dostupné na:

Zapájanie sa do rovnováhy moci tak štátom zabezpečuje schopnosť uspokojovať svoje potreby v medzinárodnom prostredí. Prostredníctvom vzájomných interakcií a kompetencií sa vytvára rovnováha, ktorá funguje ako stabilizujúci mechanizmus v medzinárodnom systéme. Podľa Waltza, môže porušenie rovnováhy moci viesť k nestabilite a potenciálnym konfliktom. Preto štáty sústavne sledujú a reagujú na akékoľvek zmeny v moci, aby udržali stabilitu a predchádzali hegemonii jedného aktéra.¹³

Liberalizmus, jeho základné myšlienky, princípy a perspektívy v medzinárodných vzťahoch ako jeden z prvých interpretoval Immanuel Kant vo svojom diele „K večnému mieru“. Kant dáva hlavný dôraz na dôležitosť demokracie, medzinárodnej spolupráce a inštitucionálneho usporiadania pre dosiahnutie a udržanie mieru a stability v medzinárodnom prostredí. Dielo kladie za potrebu vytvoriť republikánske vlády, ktoré sú navzájom závislé, čo spôsobuje zníženie pravdepodobnosti vzniku konfliktov.¹⁴ Predstavuje to na príklade že demokratické štáty a ich občania majú tendenciu spolupracovať na spoločných záujmoch a majú mierové zameranie. V liberálnom prístupe, inštitúcie ako medzinárodné organizácie a dohody sú kľúčovým prostriedkom na dosiahnutie medzinárodnej stability a konfliktné situácie sa môžu riešiť diplomaticky a spoluprácou. Za základne hodnoty liberalizmu Kanta môžeme považovať ľudské práva, demokraciu a slobodu, ktoré sú chránené a podporované aj na medzinárodnej úrovni.¹⁵

Konštruktivizmus ako ďalší teoretický prístup medzinárodných vzťahov zdôrazňuje sociálnu konštrukciu reality a význam ideí. Najznámejším predstaviteľom je Alexander Wendt. Jedna z jeho publikácií „Sociálna teória medzinárodnej politiky“ poukazuje na medzinárodný systém nie ako len na štruktúru, ale ako systém formovaný a ovplyvňovaný aktivitou aktérov.¹⁶

https://www.researchgate.net/publication/263325077_Kenneth_Waltz_Adam_Smith_and_the_Limits_of_Science_Hard_choices_for_neoclassical_realism

¹³ WALTZ, Kenneth. *Theory of International Politics*. 1 ed. Long Grove: Waveland Press. 2010. 256 p. ISBN-10 : 1577666704

¹⁴ MOQQADAM, Seyed – ALMASI, Ali – QAMSAR, Shima. *A Review of Theory of Immanuel Kant: Distinguish of the Realm of Religion and Science* [online]. In: *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 2015. roč. 6. č. 6 S4. s. 435-498. ISSN 2039-2117. [cit. 15.11.2023].

Dostupné na: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/8331>

¹⁵ KANT, Immanuel. *K večnému mieru*. 1 vyd. Praha: Oikoymenh. 1999. 101 s. ISBN: 80-86005-85-2

¹⁶ WENDT, Alexander. *Social theory of international politics*. 1 ed. Cambridge: Cambridge University Press. 1999. 67 p. ISBN: 0 521 46960 0

Odmieta tradičné, anarchické a nevyhnutne konfliktné pohľady na medzinárodné spoločenstvo. Teória tvrdí, že vnímanie a interpretácia štátov, aktérov a ich vzťahov majú hlboký konštruktívny vplyv na ich konanie a rozhodovanie. Wendt vo svojom diele tvrdí, že štáty a iní aktéri vytvárajú svoje identity, ktoré ovplyvňujú ich bezpečnostné politiky a postavenie štátov má kľúčovú úlohu v procese ich formovania. Wendt odmieta automatický predpoklad konfliktu. Naopak tvrdí, že štáty môžu spolupracovať a tvoriť bezpečnostné komunity na základe svojich kolektívnych vnímaní a vzájomných vzťahov. Vo svojich ďalších publikáciách, objasňuje štrukturálnu perspektívu, kde zdôrazňuje ako štruktúra ovplyvňuje aktérov, a ako aktéri svojím správaním na medzinárodnej úrovni môžu túto štruktúru zmeniť.¹⁷

Teória bezpečnostnej komplexnosti je revolučná teória, ktorú predstavili Barry Buzan a Ole Waever v 90. rokoch minulého storočia. Vychádza z kontextu, že bezpečnosť nemožno chápať len v rámci jedného a to vojenského sektora, ale musí sa zohľadniť celé spektrum sektorov, ktoré bezpečnosť ovplyvňujú. Predstavitelia definujú sektor bezpečnosti ako komplex faktorov a vzájomných interakcií medzi politickým, ekonomickým, environmentálnym a sociálnym bezpečnostným sektorom. Prístup otvára priestor pre analytickú diskusiu o tom, ako globálne trendy, ako napríklad environmentálne zmeny, hospodárske nerovnosti a sociálne konflikty, ovplyvňujú medzinárodnú bezpečnosť a je dôležitým prínosom k prekonávaniu tradičných obmedzení v chápaní bezpečnosti a k otváraniu nových ciest pre skúmanie medzinárodných vzťahov s ohľadom na celistvý a viacrozmerný pohľad na bezpečnosť.¹⁸

Z týchto analýz teoretických prístupov k zahraničnej a bezpečnostnej politike je zrejmé, že realizmus zdôrazňuje národnú suverenitu a záujmy, zatiaľ čo liberalizmus kladie dôraz na spoluprácu a demokratické hodnoty. Konštruktivizmus a teória bezpečnostnej komplexnosti rozširujú perspektívu o vplyve ideológií, kultúry a vzájomných vzťahov medzi aktérmi na formovanie politických rozhodnutí.

¹⁷ SINDAL, Duncan – WENDT, Alexander. *Why there is International Theory now*. [online] In: *International theory*. 2009. roč. 1. č. 1. s. 1-14. doi:10.1017/S1752971909000062. [cit. 19.11.2023] Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/231992024_Why_There_is_International_Theory_Now

¹⁸ BUZAN, Barry – WAEVER, Ole. *Regions and Powers The Structure of International Security*. 1 ed. New York: Cambridge university press. 2003. 592 p. ISBN-10 0-521-89111-6

1.3 Aktéri zahraničnej a bezpečnostnej politiky

Realizácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky by sa nezaobišla bez aktérov. Aktéri v ZP a BP tvoria základ, ktorý určuje ich ciele, formovanie a smerovanie na medzinárodnej scéne. ZP a BP tvoria a realizujú aj jednotlivci, ktorí pôsobia v rámci inštitúcií štátu a ich správanie je ovplyvnené ich povahou. Medzi hlavných aktérov ZP a BP patria napríklad tieto organizácie, inštitúcie a predstavitelia.

Štát: Je významným aktérom v oblasti ZP a BP. Vďaka svojej suverenite a zvrchovanosti má právo rozhodovať o svojich vnútorných, ale aj vonkajších záležitostiach. Bez zasahovania iných aktérov, tvorí svoje ciele, ktoré reflektujú štátne politické, ekonomické, bezpečnostné a kultúrne priority v oblasti ZP a BP, ktoré sa na medzinárodnej úrovni konkrétnymi prostriedkami snaží dosiahnuť.¹⁹

Hlava štátu: Zohráva kľúčovú úlohu v ZP a BP, pretože je dôležitým predstaviteľom na medzinárodnej scéne a jej aktivity a rozhodnutia majú významný vplyv na reprezentáciu národných záujmov. Hlava štátu je zodpovedná za formovanie zahraničnej a bezpečnostnej politiky podľa prislúchajúcich kompetencií v tejto oblasti. V rôznych krajinách je to diferencované podľa formy vlády. Či už ide o prezidenta, alebo monarchu, funkcia hlavy štátu je často uvádzaná ako reprezentačná. V praxi, hlave štátu najčastejšie určuje kompetencie ústava konkrétneho štátu. Tieto právomoci sa konkrétne týkajú formovania zahraničnej politiky. To zahŕňa napríklad ratifikovanie obchodných dohôd, medzinárodných zmlúv a rozhodovanie o vojenských operáciách, vyhlásenie vojny, alebo mieru.²⁰

¹⁹ SMITH – Steve, HADFIELD, Amelia – DUNNE Tim. *Foreign Policy – Theories, Actors, Cases*. 3ed. Oxford: Oxford university press. 2016. 576 p. ISBN-10: 0198708904.

²⁰ CARTER, Ralph – SCOTT, James. *Encyclopedia of International Studies - Institutional Actors in Foreign Policy Analysis*. 2017. Oxford: Oxford university press. eISBN: 9780191842665 Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.25>

Vláda: vystupuje taktiež ako jeden z významných aktérov, keďže je zodpovedná za výkonnú moc a riadenie štátu. Vytvára a definuje zahranično-politické a bezpečnostné ciele pre ochranu národných záujmov štátu. Jej primárnou zodpovednosťou je formulovať a implementovať rôzne stratégie, ktoré zohľadňujú politické, hospodárske a bezpečnostné faktory. Na medzinárodnej scéne zastupuje štát navonok a jej právomoci sú taktiež často ukotvené v ústavných zákonoch. Je dôležité spomenúť, že v rámci vlády pôsobia ministerstvá, ktoré sa samostatne podieľajú na tvorbe zahraničnej politiky. Má právo podpisovať a ratifikovať medzinárodné dohody, ktoré formálne zaväzujú krajinu k rôznym medzinárodným záväzkom.

Premiér: Má centrálné postavenie v riadení vlády a vedení krajiny na medzinárodnej scéne. Kompetencie v oblasti riadenia ZP a BP premiéra sú zakotvené v ústave a v právnych predpisoch. Má právo reprezentovať štát, podpisovať a ratifikovať medzinárodné zmluvy. Bezpečnosť a obranu krajiny zabezpečuje s príslušnými orgánmi. Má dôležitú úlohu v oblasti bezpečnostných otázok a spolupracuje na riešení globálnych bezpečnostných výziev.²¹

Ministerstvo zahraničných vecí: Je typickým aktérom, ktorý sa podieľa na formovaní ZP a BP štátu. Hlavnou rolou je zastupovanie štátnych záujmov a formovanie stratégií pre ich dosiahnutie na medzinárodnej scéne. Hlavné úlohy ministerstva zahraničných vecí tvoria predovšetkým diplomatické styky s inými krajinami, vyjednávanie a formovanie partnerských dohôd a reprezentácia štátu v medzinárodných fórach a organizáciách. Prostredníctvom diplomatických prostriedkov a rokovaní sa snaží dosiahnuť spravodlivé riešenia v oblasti medzinárodných sporov. Podporuje obchod, export domácich výrobkov a snaží sa prilákať zahraničných investorov, týmto prispieva k medzinárodnej stabilite a prosperite krajiny.

²¹ SMITH – Steve, HADFIELD, Amelia – DUNNE Tim. *Foreign Policy – Theories, Actors, Cases*. 3ed. Oxford: Oxford university press. 2016. 576 p. ISBN-10: 0198708904.

Minister zahraničných vecí: Postavenie a kompetencie ministra zahraničných vecí sú zakotvené v ústave a zákonoch konkrétneho štátu.

Hlavnou úlohou ministra zahraničných vecí je reprezentácia krajiny a udržiavanie dobrých medzinárodných vzťahov so svojimi partnermi. Minister reprezentuje štát na diplomatických stretnutiach, summitoch a medzinárodných rokovaníach. Má právo podpisovať medzinárodné zmluvy a dohody a tým aj zaväzovať štát k rôznym politickým, ekonomickým, bezpečnostným a kultúrnym oblastiam.²²

Ministerstvo obrany: Významný aktér v oblasti bezpečnosti. V rámci národnej obrany má ministerstvo za úlohu ochranu krajiny pred vonkajšími hrozbami a zabezpečenie bezpečnosti a stability. Ministerstvo obrany spolupracuje s inými štátnymi aktérmi, aby dosiahlo súdržné a efektívne riešenie bezpečnostných otázok. Jeho zameranie je smerované na formovanie a implementáciu národnej obrannej stratégie, vývoj bezpečnostnej politiky, ale aj riadenie ozbrojených síl. K hlavným úlohám patrí plánovanie a organizácia vojenských operácií, vrátane výcviku a modernizácie vojenskej technológie.

Ozbrojené sily: Ako aktér BP sú riadené ministerstvom obrany. Plnia úlohu národnej obrannej funkcie. V rámci medzinárodnej spolupráce sa venujú mierovým misiám a humanitárnej spolupráci, kde podporujú civilné autority počas obdobia rôznych kríz a katastrof. Spolu s ministerstvom obrany zohrávajú kľúčové postavenie aktéra v oblasti národnej bezpečnosti. Ich spolupráca zabezpečuje zachovanie stability a ochranu národných záujmov.²³

Medzinárodné organizácie (MO): MO zohrávajú dôležitú úlohu v tvorbe a formovaní zahraničnej a bezpečnostnej politiky ich členských štátov. Ovplyvňujú rôzne oblasti štátu prostredníctvom svojich mechanizmov a iniciatív.

²² CARLSNANES, Walter. *Policy: Theories, Actors, Cases - Actors, structures, and foreign policy analysis*. 2016. Oxford: Oxford university press. 576 p. ISBN-10: 0198708904.

²³ ABRAHAMSEN, Rita – WILIAMS, Michael. *Security beyond the State: Private Security in International Politics*. Cambridge: Cambridge university press. 2010. 280 p. ISBN-10 : 0521154251

Tieto oblasti sa líšia v závislosti od konkrétneho zamerania jednotlivej organizácie (ekonomické, bezpečnostné, kultúrne a iné). MO vytvárajú priestor pre medzinárodnú diplomaciu, kde členské štáty vyjadrujú svoje ciele, záujmy a kooperujú s inými členskými štátmi v oblastiach globálnych tém. Medzinárodné normy a štandardy, ktoré MO kreujú, prispievajú k harmonizácii politík štátov a k zlepšeniu medzinárodných vzťahov. Avšak, vo vzťahu medzi štátom a MO vznikajú aj znepokojenia v súvislosti s rozhodnutiami MO, ktoré môžu byť problémom, pretože obmedzujú suverenitu a vnútroštátnu politiku. Zároveň vznikajú obavy možnej byrokracie v prostredí MO kvôli homogénnym štátom, ktoré častokrát neberú do úvahy potreby a záujmy menších štátov.²⁴

Neštátny aktéri: Tvoria ich mimovládne subjekty, ktoré významne ovplyvňujú tvorbu a výkon týchto politík štátov ako napríklad občianske združenia, mimovládne organizácie, národné korporácie a jednotlivci. Ich aktívny prístup je v medzinárodnom prostredí v posledných rokoch čoraz badateľnejší. Sú špecializovaní na určité oblasti ekonomických, ľudsko-právnych ale aj environmentálnych otázok, no vo všeobecnosti ich činnosti obsahujú takmer všetky oblasti medzinárodného záujmu. Niektorí neštátni aktéri vykonávajú čisto lobistické aktivity, aby vytvorili tlak na štáty a ich vlády s cieľom presadiť svoje záujmy. Niektorí pôsobia v oblasti priamej humanitárnej, alebo zdravotnej pomoci a cieľom iných je dokumentovať dodržiavanie právnych noriem štátov.²⁵

Títo aktéri majú rôznorodé úlohy, zodpovednosti, ale aj záujmy, ktoré ovplyvňujú ako výkon aj smerovanie zahraničnej a bezpečnostnej politiky štátu. Spoločne vytvárajú komplexnú sieť, ktorá formuje zahraničnú politiku štátov v medzinárodnom prostredí. Pozitíva nachádzame hlavne v možnosti riešenia globálnych problémov a dosahovania spoločných záujmov. Dôležitým aspektom je nájsť rovnováhu na medzinárodnej úrovni, aby rozhodnutia, ktoré sú prijímané boli spravodlivé, transparentné a rešpektujúce suverenitu štátu.

²⁴ ABBOTT, Kenneth – SNIDAL, Duncan. *Why States Act through Formal Intentional Organization*. [online]. In: *Journal of Conflict resolution*. 1998. roč. 42. č. 1. s. 3-32. [cit. 10.12.2023]
doi:10.1177/0022002798042001001 Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/0022002798042001001>

²⁵ STENGEL, Frank – BAUMAN, Rainer. *Encyclopedia of Foreign Policy Analysis: Non-State Actors and Foreign Policy*. 2017. Oxford: Oxford university press. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.456

1.4 Ciele zahraničnej a bezpečnostnej politiky

Podkapitola predstavuje niekoľko cieľov, ktoré sú všeobecné a spoločné pre väčšinu krajín. Samozrejme, je potrebné poznamenať, že ciele každého štátu sa odvíjajú od jeho geopolitického postavenia, hospodárskej sily, politického vplyvu, kultúry a demografických faktorov.

Národná bezpečnosť predstavuje ústredný cieľ ZP a BP so záujmom o zachovanie suverenity a stability štátu. Ochrana národnej bezpečnosti zahŕňa široký rámec činností, stratégií a opatrení, ktorých účelom je identifikovať hrozby, zabezpečiť prevenciu a vytvoriť riešenia pre možné bezpečnostné hrozby, a tak zabezpečiť bezpečné medzinárodné prostredie. V tejto súvislosti je demokratická legitimita a dodržiavanie medzinárodného práva rozhodujúce. V záujme národnej bezpečnosti štáty vytvárajú rôzne druhy spojenectiev a aliancií s inými krajinami, spoločne rozvíjajú vojenskú spôsobilosť a implementujú stratégie na boj proti bezpečnostným hrozbám. ZP sa tak odvíja od noriem, záväzkov a od dodržiavania dohôd, ktoré štát na medzinárodnej úrovni prial. Usilovanie sa štátu o národnú bezpečnosť je dynamickým procesom, ktorý si vyžaduje flexibilitu, ale aj schopnosť prispôbiť sa rýchlim zmenám v medzinárodnom prostredí v spolupráci s aktérmi.²⁶

Hospodárske záujmy sa usilujú o vytvorenie dobrého prostredia pre rast a prosperitu domácej ekonomiky. Toto úsilie ZP obsahuje podporu otvorenej ekonomiky a spravodlivého medzinárodného obchodu. Taktiež, sa v medzinárodnom spoločenstve snaží eliminovať prekážky zahraničného obchodu a vyjednáva dohody, ktoré podporujú prospech zúčastnených aktérov. V snahe o podporu hospodárskych záujmov sa ZP snaží posilniť konkurencieschopnosť štátu podporou exportu, diverzifikácie ekonomiky a prilákania zahraničných investorov.

²⁶ ERBAS, Isa. *The Role of Foreign Policy and its Purpose in World Politics*. [online]. In: *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2013. roč. 2. č. 11. 40 s. [cit. 28.12.2023] DOI: 10.5901/ajis.2013.v2n11p40
Dostupné na: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/ajis/article/view/1457>

Zabezpečenie týchto záujmov prostredníctvom ZP v dôsledku vysokej závislosti medzi štátmi je nevyhnutné pre udržanie a budúci rozvoj ekonomickej prosperity štátu.

Politická stabilita ako jeden z cieľov ZP zdôrazňuje vysokú dôležitosť pre udržiavanie bezpečného medzinárodného prostredia. Štáty sa snažia podporovať mierové vzťahy a posilňovať demokratické princípy v iných krajinách. Zahraničná politika, ktorej cieľom je politická stabilita pôsobí v rôznych diplomatických aktivitách, ktoré podporujú mierové riešenia konfliktov a podporujú medzinárodné organizácie, ktoré prispievajú k ich stabilite, bezpečnosti, ochrane ľudských práv a základných slobôd v rôznych krajinách sveta. V snahe podporiť politické inštitúcie a demokratické hodnoty v iných krajinách ZP podporuje politické reformy a snahy o demokratický právny štát. Štáty v rámci organizácií a aliancií zohrávajú dôležitú úlohu pri predchádzaní násilia a konfliktov, čo pomáha udržiavať regionálnu ako aj globálnu stabilitu a bezpečnosť.²⁷

Multilaterálna spolupráca je dôležitým cieľom zahraničnej politiky, ktorý odráža úsilie štátu o budovanie a udržiavanie dobrých vzťahov s inými krajinami a medzinárodnými organizáciami. V súčasnosti, sa často vyžaduje kolektívna spolupráca a svetové úsilie pre dosiahnutie potrebných riešení pred problémami, ktorým čelí mnoho krajín. Spolupráca sa týka aj vytvárania spojenectiev, ktoré zvyšujú vplyv na medzinárodnej úrovni a posilňujú postavenie štátu. Multilaterálna spolupráca sa zaoberá rôznymi aktuálnymi otázkami medzinárodného spoločenstva, no sleduje aj ekonomické, kultúrne záujmy jednotlivých štátov, ktoré posilňujú väzby a podporujú udržateľný rast medzi štátmi.

Diplomatické uznanie zo strany iných štátov má vplyv na legitimitu štátu. Umožňuje to vstup štátu do medzinárodného spoločenstva a jeho ďalšieho rozvoja na medzinárodnej úrovni. Diplomatické uznanie spojené s uzatváraním diplomatických vzťahov zahŕňa výmenu veľvyslancov, otváranie diplomatických misií a konzulárnych úradov.

²⁷ AHMED, Jesmine. *The theoretical significance of foreign policy in international relations -an analyses*. [online]. In: *Journal of Critical Reviews*. 2020. roč. 7. č. 2. s 1 – 6. [cit. 29.12.2023]. ISSN- 2394-5125
Dostupné na: <https://www.jcreview.com/admin/Uploads/Files/61a743b1835520.33416335.pdf>

Týmto sa etabluje komunikácia medzi štátmi, ktorá predstavuje hlavný pilier pre vytváranie vzťahov s inými štátmi.²⁸

Ochrana životného prostredia sa stáva stále dôležitejším cieľom zahraničnej politiky štátov v dnešnom svete. Štáty sa čoraz viac snažia spolupracovať v oblasti výziev ekologického prostredia, ktoré majú celosvetový dopad. Štáty sa vo svojej spolupráci usilujú hlavne o zmiernenie dopadov klimatických zmien, podporu ochrany životného prostredia a o riešenie globálnych environmentálnych problémov. Spoločné formulovanie cieľov v oblasti životného prostredia. Ich implementácia a dosahované výsledky urýchlia požadované výsledky, ktoré si stanovilo medzinárodné spoločenstvo.²⁹

Humanitárna pomoc posilňuje vplyv a pozíciu štátu na medzinárodnej úrovni a prispieva k budovaniu pozitívnych diplomatických vzťahov. Pomoc štátov je mierená do oblastí, ktoré boli postihnuté rôznymi prírodnými katastrofami, krízami, alebo konfliktmi v iných krajinách. Pomoc je zameraná na materiálnu podporu, lekársku pomoc a zabezpečenie základných potrieb pre postihnuté regióny. Dôležitá je nielen okamžitá reakcia na krízové situácie, ale aj konštantná podpora obnovy a rozvoja v týchto regiónoch.

Kultúrna diplomacia je stratégia, ktorá v rámci diplomacie využíva kultúrne výmeny pre posilnenie vzťahov medzi štátmi. Hlavnou úlohou je zlepšovať charakter krajiny, budovať vzájomné porozumenie a podporovať vzájomný kultúrny dialóg. Tento druh diplomacie pomáha okrem iného odstraňovať stereotypy, prekonáva jazykové bariéry a pomáha záujmu o spoločné kultúrne hodnoty.³⁰

²⁸ ERBAS, Isa. *The Role of Foreign Policy and its Purpose in World Politics*. [online]. In: *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2013. roč. 2. č. 11. 40 s. [cit. 28.12.2023] DOI: 10.5901/ajis.2013.v2n11p40

Dostupné na: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/ajis/article/view/1457>

²⁹ BOJANG, Alieu. *The study of Foreign Policy in International Relations*. [online]. In: *Journal of Political Science & Public Affairs*. 2018. roč. 6. č. 4. s. 34-43. [cit. 30.12.2023] ISSN: 2332-0761 Dostupné na: <https://www.longdom.org/open-access/the-study-of-foreign-policy-in-international-relations-2332-0761-1000337.pdf>

³⁰ AGHAREBPAPARAST, Mohammadreza – ZEINALI, Ahmad. *The Role of Foreign Policy and International Relations in Economic Development Based on the Philosophy of Liberalism*. [online]. In: *Journal of Social Science*. 2024. roč. 4. č. 1. s. 1-8. [cit. 19.1. 2024] ISSN 2329-9150 Dostupné na: <https://www.macrothink.org/journal/index.php>

Aj keď ciele ZP a BP štátov môžu byť rôznorodé a navzájom si niekedy odporujú, celkovo vzaté hlavným cieľom zahraničnej politiky je dosiahnutie harmónie a rovnováhy medzi rôznymi aspektmi národných záujmov v medzinárodnom kontexte.

1.5 Nástroje zahraničnej a bezpečnostnej politiky

Nástroje zahraničnej politiky predstavujú neoddeliteľnú úlohu vo formovaní a udržiavaní medzinárodných vzťahov. Tieto nástroje tvoria zdroj prostriedkov, ktoré štáty používajú na dosiahnutie svojich cieľov a národných záujmov. Jadro nástrojov tvorí diplomacia, ekonomická interakcia, vojenská sila a kultúrna výmena. Ich efektívne využitie si vyžaduje koordinovaný prístup a múdru diplomáciu. V kontexte komplexných výziev dnešného sveta je kritické porozumieť a analyzovať efektívnosť nástrojov v dôsledku neustáleho vývoja geopolitických vzťahov. Táto podkapitola predstavuje niekoľko nástrojov, ktoré sú spoločné pre väčšinu štátov.

Diplomacia je fundamentálnym nástrojom ZP, ktorý zahŕňa umenie, ale aj vedecký prístup k riadeniu zahraničných vzťahov štátu. Svoje ciele dosahuje prostredníctvom diplomatických kanálov a vzájomných rokovaní. Sú to sofistikované metódy diplomacie, s ktorými pracujú zástupcovia štátu pre podporu národných záujmov. Snažia sa presadiť politiky, ktoré reflektujú hodnoty a stratégie štátu. Diplomacia nepredstavuje len udržiavanie vzájomných kontaktov. Veľmi dôležité je budovať dôveru a porozumenie, čo udržuje stabilné a vzájomne výhodné vzťahy medzi štátmi. Dosah diplomacie spočíva vo flexibilitate a efektívnosti, správne a rýchlo reagovať na podmienky medzinárodného prostredia.³¹

Ekonomické interakcie predstavujú významný nástroj ZP. Keďže štáty čelia rôznym hospodárskym výzvam a príležitostiam, pre dosiahnutie svojich cieľov využívajú rôzne ekonomické nástroje. Tieto nástroje tvoria vyjednávania obchodných dohôd, ovplyvňovanie exportu a importu a vytváranie aliancií, ktoré ovplyvňujú strategické spojenectvá a rokovania na medzinárodných platformách. Konkrétnym významným ekonomickým nástrojom sú ekonomické sankcie. Ich úlohou je vytvárať tlak na cieľový štát, jednotlivca, alebo skupinu štátov tak, aby zmenili svoje správanie a politiku v medzinárodnom priestore. Sankcie spočívajú v obmedzeniach obchodu, finančných transakciách, investíciách a majú podobu embarga, zmrazenia finančných aktív, alebo zákazu vstupu do krajiny.

³¹ KOOTNEETI TEAM. *Foreign Policy: Introduction, Types and Objectives*. [online]. 2022. [cit. 19.1.2024]. Dostupné na: <https://thekootneeti.in/2022/09/21/foreign-policy-introduction-types-and-objectives/>

Napriek efektívnosti ekonomických sankcií, ich dlhodobé použitie môže viesť k destabilizácii regiónov s dopadom na domáce obyvateľstvo. Preto je dôležité systematicky analyzovať účinky ekonomických sankcií ako nástroja zahraničnej politiky.³²

Udržiavanie mieru ako nástroj ZP, má za úlohu udržiavať stabilitu a bezpečnosť krajiny a medzinárodného prostredia. Snaží sa predchádzať ozbrojeným konfliktom diplomatickými dialógmi, udržiava mier a podporuje medzinárodné inštitúcie, ktoré udržiavajú bilaterálne a multilaterálne vzťahy medzi krajinami. Využívanie mierových síl a posilňovanie diplomatických snáh pomáhajú zabraňovať eskalácii napätí a zlepšujú šance na udržateľný mier. Tento nástroj zahraničnej politiky zdôrazňuje dôležitosť preventívnych opatrení, spolupráce medzi štátmi a rešpektovanie medzinárodného práva s cieľom dosiahnuť globálnu stabilitu a prosperitu.³³

Odstrašovanie je strategickým nástrojom ZP. Jeho zámerom je minimalizovanie všetkých potencionálnych hrozieb prostredníctvom vytvorenia negatívnych výsledkov, ktoré by priniesli agresorovi. Je to stratégia presvedčania potenciálneho súpera, že útok, na daný štát by pre agresora mal neúmerne následky. V odstrašovaní sa často využíva vojenská sila, ale aj ekonomické, politické a informačné prvky, aby sa maximalizovala obrana štátu.³⁴

Vojenská sila ovplyvňuje a zabezpečuje národné bezpečnostné záujmy. Používa sa ako posledný nástroj pre dosiahnutie svojich cieľov. Efektívnosť závisí od schopnosti štátu riadiť ozbrojené sily s primeranou reakčnou schopnosťou. Pri používaní vojenskej sily je nevyhnutné, aby sa dodržiavalo medzinárodné právo a normy, pre zabránenie nepretržitého konfliktu a minimalizovanie humanitárnych dôsledkov.³⁵

³² MODEL DIPLOMACY. *Tools of Foreign Policy: Economic Sanctions*. [online] 2022. [cit. 19.1.2024]
Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/economic-sanctions>

³³ MODEL DIPLOMACY. *Tools of Foreign Policy: Peacekeeping*. [online] 2022. [cit. 19.1.2024]
Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/peacekeeping>

³⁴ MODEL DIPLOMACY. *Tools of Foreign Policy: Deterrence*. [online] 2022. [cit. 19.1.2024]
Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/deterrence>

³⁵ MODEL DIPLOMACY. *Tools of Foreign Policy: Armed Force*. [online] 2022. [cit. 19.1.2024]
Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/armed-force>

Rozvojová pomoc ako nástroj zahraničnej politiky zlepšuje životné podmienky obyvateľstva, posilňuje inštitúcie a pomáha k hospodárskemu rastu v rozvojových krajinách. Najčastejšie ide o finančnú a materiálnu pomoc. Dôležitá je kooperácia s príjemcami pomoci, aby sa čo najlepšie zohľadnili ich potreby. V rámci tejto pomoci sa najčastejšie uplatňuje multilaterálna spolupráca v rámci medzinárodných organizácií.³⁶

Propaganda je nástrojom ZP, ktorý formuje verejnú mienku a ovplyvňuje vnímanie politik v medzinárodných vzťahoch. Je to typ komunikácie obsahujúci strategické a systematické šírenie informácií, obrazov a názorov, aby sa dosiahli stanovené ciele krajiny. Konkrétnym cieľom je napríklad jednotné vnímanie štátu očami zahraničných partnerov, alebo naopak diskreditácia a oslabenie geopolitických súperov.³⁷

Tieto nástroje sa často kombinujú a prispievajú k celkovej sile a stratégii zahraničnej a bezpečnostnej politiky krajiny. Používanie konkrétnych nástrojov závisí od určitých politických cieľov a situácií, v ktorých sa nachádza štát a celé medzinárodné spoločenstvo.

³⁶ KOOTNEETI TEAM. *Foreign Policy: Introduction, Types and Objectives*. [online]. 2022. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://thekootneeti.in/2022/09/21/foreign-policy-introduction-types-and-objectives/>

³⁷ DIPLOMACY NETWORK. *Definition, Objectives and Tools of Foreign Policy*. [online]. 2023. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://diplomacynetwork.com/definition-objectives-and-tools-of-foreign-policy/>

1.6 Faktory ovplyvňujúce zahraničnú a bezpečnostnú politiku

V komplexnom prostredí medzinárodných vzťahov môžeme povedať, že ZP a BP sú výsledkom mnohých faktorov, ktoré ich ovplyvňujú. Existuje závislosť medzi dôležitosťou faktorov a okolnosťami, ktoré ich ovplyvňujú. Z tohto dôvodu nie je jednoduché určiť všeobecný, relevantne dôležitý faktor, ktorý by pri tvorení ZP a BP použila každá krajina.

Prvým stabilným faktorom ovplyvňujúcim ZP je geografia štátu. Veľkosť, alebo rozloha štátu je jeho celková pevnina, ktorá je nezávislým determinantom, pretože moc štátu sa zvyšuje s jeho rozlohou a počtom prírodných zdrojov. Vlastníctvom prírodných zdrojov sa zvyšuje aj vyjednávacía sila na medzinárodnej úrovni. Pri procese tvorby ZP je dôležitá aj geopolitická poloha štátu, resp. jeho strategická poloha a rozmiestnenie hraníc vo vzťahu k iným štátom. Druhým vplyvným faktorom je história kultúra štátu. Politické tradície každého národa vychádzajú z jeho historických dejín a kultúry. Udalosti a skúsenosti z histórie formujú ideológiu národa a tvorcov zahraničnej politiky čo ovplyvňuje vnímanie aktuálnych hrozieb a príležitostí. Postoj k zahraničným partnerom ovplyvňuje aj štátna kultúrna identita častokrát predstavujúca pýchu a sebavedomie národa. Ďalším faktorom sú politické hodnoty a ideológie. Politické hodnoty, formujú základné princípy, ktoré ovplyvňujú postoj štátu k ľudským právam, demokracii a iným sociologickým otázkam. Ideologické presvedčenia sa odrážajú v prioritách v oblasti medzinárodného obchodu, environmentálnych politík a globálnych otázok. Rôzne hodnoty a ideológie môžu byť zdrojom konfliktov, ale aj medzinárodnej spolupráce.³⁸

Národná kapacita je faktor, ktorý predstavuje celkovú silu národa. Zahŕňa determinanty ako ekonomický rozvoj, vojenská sila a technologický pokrok. Hrubý národný produkt je ďalším determinantom, ktorý odzrkadľuje schopnosť vyžívať všetky svoje štátne zdroje. Ekonomicky, vojensky a technologicky vyspelé krajiny dosahujú väčšie výhody vo vzťahoch s menej rozvinutými krajinami. Naopak rozvojové krajiny, ktoré sú závislé od vyspelých krajín strácajú možnosť úplne formulovať svoju zahraničnú politiku.

³⁸ MINTZ, Alex – DEROUEN, Karl. *Understanding Foreign Policy Decision Making: International, Domestic and Cultural Factors Influencing Foreign Policy Decision Making*. 2012. Cambridge: Cambridge university press. S. 121 – 146. ISBN-10 : 0521700094

Zahraničná politika je ovplyvňovaná aj politickými a sociálnymi štruktúrami v krajine. ZP demokratického štátu je plne odlišná od ZP autoritárskeho štátu. Ak dôjde k zmene politického systému v štáte, dôjde aj k zmenám v zahraničnopolitických postojoch. Rovnako aj sociálne faktory výrazne ovplyvňujú zahraničnú politiku. Štát s mierovou spoločnosťou zabezpečí silnú ZP.³⁹

Na rozdiel štát so spoločnosťou v napätí a v nerovnomernom prerozdelení bohatstva vytvorí nestabilnú ZP. Aj preto je spolupráca krajín na medzinárodnej úrovni nevyhnutná. Svetové organizácie a rôzne medzinárodné inštitúcie, majú silný vplyv na tvorbu zahraničnej politiky. Nie len dohody zmluvy, ktoré boli prijaté na pôde medzinárodných organizácií ovplyvňujú tvorbu ZP. Rôzne mierové aktivity agentúr, aktivity svetovej banky a aktivity medzinárodného menového fondu, ale aj aktivity regionálnych organizácií majú hlboký vplyv na formovanie ZP. Svetová verejná mienka má silný vplyv na otázky ako sú ľudské práva, mier, alebo environmentálne otázky. Svetový priestor je veľmi dynamický a rýchlo sa meniaci, to vytvára tlak na politických lídrov, formuje postoj k udalostiam. Žiaden národ nepôjde proti svetovej verejnej mienke a to môže viesť k zmene politických priorit. Správanie iných štátov v medzinárodnom spoločenstve a ich zahraničná politika ovplyvňujú formovanie ZP. Hlavným cieľom každého štátu je napĺňať svoje národné záujmy, ale musí brať do úvahy názor iných štátov na svoje ciele, čo je najdôležitejšie pri partneroch štátu. Politika by mala byť vytváraná tak, aby nevznikali nepriateľstva s inými štátmi.⁴⁰

Tieto faktory spoločne ovplyvňujú a formujú ZP štátov. Každý z týchto faktorov od geografie po svetovú verejnú mienku je jedinečný a zohráva dôležitú úlohu v medzinárodnom spoločenstve. Faktory sa aj často prelínajú, ovplyvňujú čím vytvárajú jeden celok, ktorý sa podieľa na formovaní ZP.

³⁹ GIMBA, Zainab – GHALI, Ibrahim. *A Review of External Factors That Determine Foreign Policy Formulation*. [online]. In: *Indo.Iranian Journal*. 2018. roč. 61 č.2. s. 119-130. [cit. 23.1.2024]. ISSN: 1572-8536. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/332720162_A_Review_of_External_Factors_That_Determine_Foreign_Policy_Formulation

⁴⁰ BISWAS, Avijit. *10 Most Important Determinants of Foreign Policy*. [online] 2023. Dostupné na: <https://schoolofpoliticalscience.com/determinants-of-foreign-policy/>

2 Ciele, metodika a limity

Problematika, ktorou sa zaoberá téma tejto diplomovej práce je širokospektrálna a možno ju klasifikovať z rôznych hľadísk, či už z historického hľadiska, jej pôsobením v rôznych organizáciách, či zoskupeniach a tým ako vplýva na fungovanie konkrétneho štátu. Cieľmi tejto diplomovej práce však nie je pokryť všetky aspekty spojené so zahraničnou a bezpečnostnou politikou Slovenskej a Českej republiky. Pre vypracovanie práce sme si preto zvolili hlavný cieľ, ktorým je priblížiť pôsobenie politik oboch krajín v jednotlivých medzinárodných organizáciách a poukázať na ich rozdiely.

Pre splnenie hlavného cieľa sme si stanovili nasledovné parciálne ciele:

1. Komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky z pohľadu Vyšehradskej štvorky
2. Komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky z hľadiska Európskej únie
3. Komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky na základe členstva v OSN
4. Komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky v rámci pôsobenia v NATO

Metódy tejto diplomovej práce, ktoré sú použité v jej jednotlivých častiach závisia od ich obsahu. Vzhľadom na všetky vytýčené parciálne ciele, sme si metódy určili postupne. Prvá časť diplomovej práce je zameraná na teoretické aspekty skúmanej problematiky. Charakterizujeme tu zahraničnú a bezpečnostnú politiku, rôzne teoretické roviny v, ktorých tieto politiky pôsobia. V tejto kapitole taktiež bližšie predstavujeme aktérov, ktorí v tomto priestore pôsobia, taktiež hlavné ciele a faktory, ktoré tieto politiky ovplyvňujú. V prvej časti diplomovej práce využívame deskriptívnu metódu a zdroje vychádzajú primárne z odbornej literatúry rôznych odborníkov na medzinárodne vzťahy so zameraním na zahraničnú a bezpečnostnú politiku ako napríklad p. Dulebu, Lukáča, Hilla, Bartka, Smitha, Waltza, Lidáka, Wendta a iných.

Práca ďalej pokračuje praktickou časťou, ktorá sa konkrétne zaoberá pôsobením zahraničnej a bezpečnostnej politiky SR a ČR v konkrétnych organizáciách a zoskupeniach a to: Vyšehradská štvorka, Európska únia, OSN a NATO. V začiatku kapitoly sú predstavené aktuálne hlavné ciele ZP a BP Slovenskej a Českej republiky.

Ďalej sa práca konkrétne zameriava na kroky, ktoré krajiny podnikli a v rôznych situáciách počas ich aktívneho pôsobenia v organizáciách. Pre rozbor dokumentov v tejto časti sa použila vedecká metóda – analýza, ktorá vytvorila rozbor dokumentov na jednotlivé časti. Analyzované sú zdroje ako výročné správy a iné strategické dokumenty Slovenskej a Českej republiky ako aj EÚ, OSN a NATO. Ďalšími významnými zdrojmi sú aj publikované vedecké články rôznych odborníkov ako pána Beňuša, Brauna, Brozela a Sajroona a iných. V tejto časti diplomovej práce je využitá aj metóda komparácie, ktorá porovnáva rôzne diplomatické situácie a rozhodnutia oboch krajín a poukazuje na ich spoločné vzory a rozdiely.

Jedným z limitov práce bol rozsah. Oblasť bezpečnostnej a zahraničnej politiky je pomerne široká, preto bolo nutné vymedziť rozsah analýzy daných, zvolených oblastí. Ďalším z limitov je dynamika stále sa meniaceho medzinárodného prostredia. Niektoré udalosti sa môžu odohrávať počas vypracovávania práce, čo môže ovplyvniť aktuálnosť a relevantnosť analýzy a komparácie.

Výber témy pramení zo sledovania dynamiky regionálnej spolupráce. Analýza a komparácia zahraničnej a bezpečnostnej politiky týchto dvoch štátov umožní lepšie pochopiť ich vzájomné vzťahy v rámci Európskej únie a ďalších medzinárodných organizácií. Sledovanie, ako sa tieto krajiny angažujú v globálnych otázkach a spolupracujú pri riešení spoločných výziev, bolo podnetné pre výber témy.

3 Výsledky práce

Zahraničná ako aj bezpečnostná politika je široká oblasť, ktorá sa dá skúmať, analyzovať a komparovať z rôznych oblastí. Zameranie sa na dve susediace štáty, ktoré participujú v rôznych medzinárodných zoskupeniach a organizáciách naraz pomáha bližšie pochopiť význam ich postupov a krokov spojených v nadväznosti na ich zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Táto časť diplomovej práce postupne napĺňa zvolené parciálne ciele, ktoré sme definovali v druhej kapitole.

3.1 Hlavné ciele a priority SR a ČR v oblasti ZP a BP v aktuálnom období

Rozdelenie Československej federatívnej republiky (ČSFR) na dve samostatné štáty nadobudlo účinnosť 1. januára 1993. Vznik Slovenskej republiky a Českej republiky tak priniesol novú etapu budovania ZP a BP týchto štátov strednej Európy. Pokojný proces rozdelenia ČSFR označovaný aj ako „zamatový rozvod“ bez eskalácie napätia priniesol možnosť týmto republikám formovať vlastné politiky na základe ich národných záujmov. V dôsledku rozdelenia museli štáty budovať vlastnú zahraničnopolitickú agendu, bezpečnostné štruktúry a diplomatické služby. Hoci štáty zdieľali spoločnú minulosť, ZP a BP začali prioritizovať svoje ciele samostatne, no zachovali si podobné strategické priority, čo je zachované aj po 31 rokoch samostatnosti.⁴¹

3.1.1 Slovenská Republika

Zahraničná politika SR a ČR sa vyznačuje súdržnosťou, transparentnosťou a dôveryhodnosťou v súlade s hodnotami krajiny a euroatlantickým spoločenstvom. Ambíciou je presadzovať spojenecké záväzky ako člen EÚ a NATO s dôrazom na centrálnu postavu OSN v medzinárodných vzťahoch.

⁴¹ WHEATON, Bernard – KAVAN, Zdenek. *The Velvet Revolution: Czechoslovakia 1988 – 1991*. 2018. New York: Routledge 254 s. ISBN: 13: 978-0-8133-1204-0 (pbk)

ZP je zameraná na ochranu záujmov občanov prostredníctvom flexibilného prístupu k bilaterálnym a multilaterálnym partnerstvám. Koordinované úsilie a kolaborácia domácich aj medzinárodných aktérov umožňuje vyhľadávať nové príležitosti pre svoju ZP. Kľúčových oblasti zahraničnej politiky je preto hneď niekoľko.⁴²

Podľa aktuálneho programového vyhlásenia vlády 2023 – 2027, na čele ktorej je premiér Róbert Fico je aj naďalej základnou oblasťou ZP upevňovanie suverenity a teritoriálnej celistvosti. To zahŕňa aj uistenie identity Slovenska na medzinárodnej scéne, a to aktívnou participáciou v medzinárodných organizáciách. SR kladie dôraz na vytváranie hodnotovo orientovanej ZP. Hlavnými hodnotami, ktoré vytvárajú demokratické prostredie sú právo na život, osobná sloboda, zachovanie ľudskej dôstojnosti, princípy pluralitnej demokracie, právny štát a boj proti rasizmu a extrémizmu. Významným cieľom ZP sú aj dobré susedské vzťahy, ktoré prispievajú k posilneniu regionálnej spolupráce, čo podporuje stabilitu a ekonomickú prosperitu stredoeurópskeho regiónu. Podľa programového vyhlásenia sa vláda SR osobitne zaviazala o ďalšie vytváranie a ochranu unikátneho vzťahu s ČR, ale aj zvyšku krajín V4. ZP SR sa viaže aj k proaktívnej politike v rámci EÚ, ktorá reflektuje rolu v jej spolutvorení a vyjadrila aktívny prístup v orgánoch EÚ a povzbudila na pomoc Ukrajine.⁴³

BP je súčasťou zahraničnej stratégie Slovenska. SR sa podľa vyhlásenia angažuje v boji proti terorizmu a šíreniu zbraní hromadného ničenia v rámci OSN, EÚ a Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Programové vyhlásenie sa venuje zlepšovaniu pripravenosti Ozbrojených síl SR a potrebe zvýšenia investícií do obrany, jej modernizácie. Na základe platnej Obrannej stratégie a v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, Chartou OSN a strategickými dokumentmi NATO a EU sa vláda zaväzuje jednoznačne k mierovému riešeniu sporov. Programové vyhlásenie vlády vníma ako bezpečnostné riziko aj nelegálnu migráciu a preto Ministerstvo obrany spolu s Ministerstvom vnútra poskytne dostupné materiálne ako aj technické a personálne prostriedky pre zabránenie nelegálnej migrácii.⁴⁴

⁴² IRA, Vladimír. *Dvacet let po rozdělení: Kvalita života v Česku a na Slovensku*. [online]. 2024.

[cit. 1. 2. 2024] Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/377412389_Twenty_Years_After_Separation_Quality_of_Life_in_Czechia_and_Slovakia_Dvacet_let_po_rozdeleni_Kvalita_zivota_v_Cesku_a_na_Slovensku

⁴³ *Programové Vyhlásenie vlády 2023-2027: Úvod*. [online] 2023. [cit. 1.2.2024] Dostupné na :

<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>

⁴⁴ *Programové Vyhlásenie vlády 2023-2027: Bezpečnostná politika* [online] 2023. [cit. 1.2.2024] Dostupné na : <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>

Ďalej je významnými cieľom ZP SR ekonomická politika v zahraničí, ktorej cieľom je zabezpečovanie hospodárskeho rastu krajiny a prílev zahraničných investícií. Taktiež aktívne podieľanie sa na rozvojovej pomoci v chudobných a menej rozvinutých krajinách sveta a poskytovanie pomoci občanom SR v zahraničí.⁴⁵

3.1.2 Česká republika

Súčasná vláda ČR na čele s premiérom Petrom Fialom odovzdala programové vyhlásenie vlády pre obdobie 2022 – 2025, kde sa zahraničná a bezpečnostná politika ČR riadi strategickými cieľmi na ochranu národných záujmov na regionálnej a medzinárodnej úrovni. Zameriava sa na zaistenie bezpečnosti, prosperity a udržateľného rozvoja, ochranu ľudskej dôstojnosti vrátane dodržiavania ľudských práv, poskytovanie služieb občanom a udržiavanie dobrého mena Českej republiky v zahraničí. Zabezpečuje ochranu suverenity, územnej celistvosti, politickej nezávislosti ČR a zachovania náležitostí právneho štátu. Dôraz kladie na posilnenie Českej republiky v rámci Európskej únie. Ciele ZP sú pre ČR významné aj v zabezpečovaní finančných prostriedkov pre kľúčové segmenty, ako sú bezpečnosť, ekologická udržateľnosť, digitalizácia, ekonomická obnova po pandémie a transformácia energetiky. Zdôraznené sú tiež ciele o účinné čerpanie fondov EU, ktoré majú ísť najmä do výstavby infraštruktúry a posilnenia súdržnosti.⁴⁶

ČR identifikuje NATO ako kľúč svojej obrany. ČR si klade za cieľ byť spoľahlivým a rešpektovaným členom v rámci aliancie s dôrazom na politickú súdržnosť a jednotu proti vonkajším hrozbám. Programové vyhlásenie navrhuje zvýšenie rozpočtu na obranu, modernizáciu armády, zlepšenie podmienok služby pre vojakov a významným cieľom je zlepšiť prípravu občanov na krízové situácie.⁴⁷

⁴⁵ Programové Vyhlásenie vlády 2023-2027: Zahraničná a Európska politika. [online] 2023. [cit. 1.2.2024] Dostupné na : <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>

⁴⁶ Koncepce zahraniční politiky České republiky. [online] 2015. [cit. 1.2.2024] Dostupné na: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html

⁴⁷ Programové prohlášení vlády: Obrana [online]. 2023. [cit. 1.2.2024] Dostupné na: <https://vlada.gov.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/#obrana>

Ďalšou významnou oblasťou ZP ČR je prosperita a udržateľný rozvoj. Ich hlavnou úlohou je zvýšenie kvality života v krajine. Hlavným priestorom pre zabezpečenie ekonomických záujmov je trh EÚ, a regionálna oblasť strednej Európy, kde najvýznamnejším zoskupením je V4. Cieľom zahraničnej politiky ČR je aj budovať pozitívne a konštruktívne vzťahy s okolitými štátmi so zreteľom na stabilitu a prosperitu v regióne. Tieto vzťahy majú za účel podporiť obchodné a hospodárske vzťahy, kultúrnu a politickú výmenu, čím vytvárajú základ pre spoluprácu a riešenie spoločných výziev. Významným predstaviteľom týchto cieľov je už spomínaná V4, no historicky upevnené a silné väzby so Slovenskou republikou sú zachované ako nadštandardné bilaterálne interakcie. Ďalším cieľom je budovanie zahraničných vzťahov, napríklad prostredníctvom spolupráce s Francúzskom, Nemeckom a zdôrazňuje sa záujem o zapájanie Českej republiky do významných projektov a inštitúcií v EÚ.⁴⁸

Zahraničná ako aj bezpečnostná politika SR a ČR vykazujú spoločné ciele a priority, ktoré prelínajú ich angažovanie sa v európskych a transatlantických organizáciách. Takto aktívne vyjadrujú svoj záujem o partnerstvá a udržiavanie dobrých vzťahov s inými štátmi. V rámci svojich politík spoločne upravujú atribúty, ktoré podporujú demokraciu, právny štát, ľudské práva a medzinárodnú spoluprácu a rozvoj. Ich inkluzívnu diplomaciu odzrkadľuje vysoká angažovanosť v aktívnom dialógu s občianskou spoločnosťou. V súvislosti s obrannou stratégiou sa obe krajiny angažujú v záujme kolektívnej bezpečnosti, vojenskej a bezpečnostnej spolupráce, zvládania potencionálnych hrozieb a posilnenia hlavne regionálnej koordinácie, vďaka čomu prispievajú k integrácii regiónu strednej Európy. Kvôli spoločnej histórii, zdieľaným hodnotovým rámcem, participácií v rovnakých regionálnych a medzinárodných organizáciách, ale aj geograficky strategickej polohe v rámci Európy toho majú Slovenská a Česká republika naozaj mnoho spoločného. Spolupráca medzi SR a ČR je založená na dobrej a vzájomne prospešnej susedskej politike a ochote obidvoch krajín využiť svoje hospodárske, politické a kultúrne potenciály na posilnenie svojho postavenia v regióne a mimo neho.

⁴⁸ *Programové prohlášení vlády: Zahraniční politika* [online]. 2023. [cit. 1.2.2024] Dostupné na: <https://vlada.gov.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/#zahraniční-politika>

3.2 Z pohľadu Vyšehradskej skupiny

Vyšehradská skupina alebo aj Vyšehradská štvorka vznikla 15.2.1991 na základe podpísanej Vyšehradskej deklarácie. Zakladajúcimi členmi boli Maďarsko, Poľsko a vtedajšia ČSFR. Deklaráciu podpísali Česko-slovenský prezident Václav Havel, predseda maďarskej vlády József Antall a poľský prezident Lech Walesa. Vyšehradská skupina sa pôvodne nazývala Vyšehradská trojka, alebo aj Vyšehradský trojuholník, no po rozdelení ČSFR sa premenovala na Vyšehradskú štvorku. Jednou z hlavných prioritných oblastí bola podpora demokratických zmien a hospodárskej stabilizácie po páde komunistických režimov.⁴⁹ Hlavným cieľom tohto zoskupenia v súčasnosti je posilnenie spolupráce v hospodárskej integrácii, tvorba politického dialógu a bezpečnostnej kooperácie. Vo V4 je rotujúce jednoročné predsedníctvo, v rámci ktorého sa zvyčajne preberá koordinácia stretnutí, udalostí a zasadnutí tejto regionálnej skupiny, kde sa diskutujú spoločné politické kroky a priority. Poslaním predsedníctva V4 je posilniť spoluprácu medzi členskými krajinami a zastupovať ich záujmy voči medzinárodným organizáciám a iným štátom. V súčasnosti prebieha predsedníctvo Českej republiky.⁵⁰ V tejto podkapitole sme sa zamerali na politiku migrácie a politiku východného partnerstva EÚ vo V4 s osobitným zreteľom na SR a ČR.

3.2.1 Migračná kríza 2015

V roku 2015 čelila EÚ a jej okolité štáty jednej z najvýznamnejších výziev v oblasti migračnej politiky od druhej svetovej vojny. Prílev utečencov a migrantov z rôznych regiónov Blízkeho východu, Južnej Ázie a Afriky predstavoval kritickú situáciu pre mnohé európske vlády ako aj samotnú EÚ. Vysoká migrácia bola príčinou rozsiahlych konfliktov, ekonomickej nestability a potreby lepších životných podmienok.

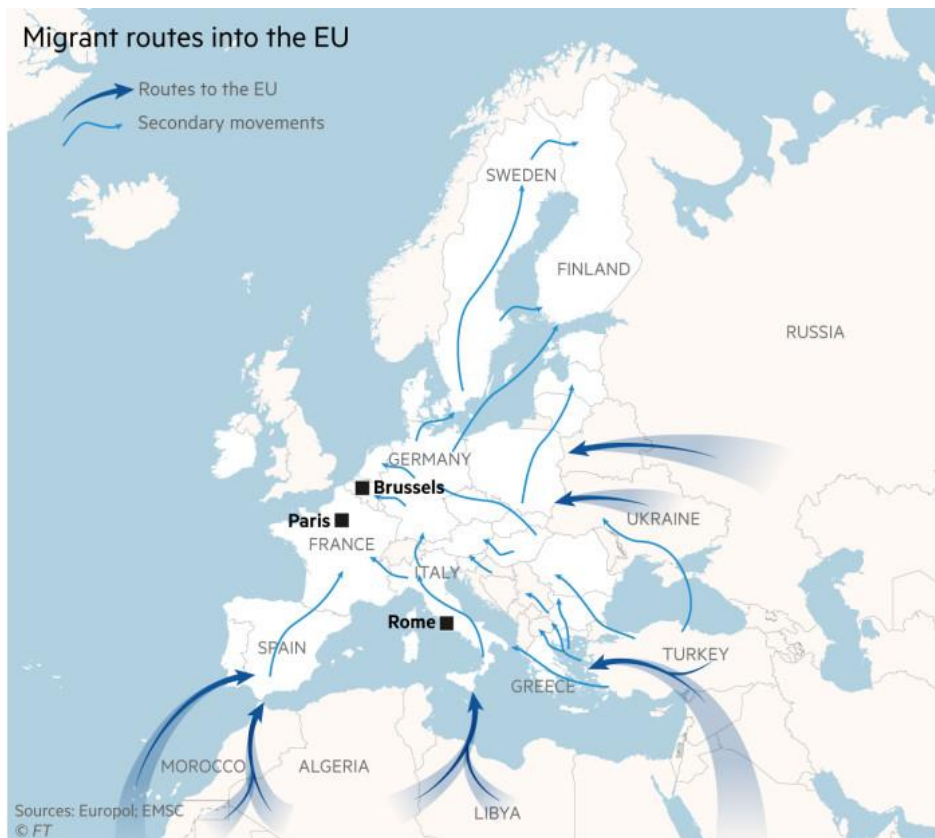
⁴⁹ *History of the Visegrad Group*. [online] [cit. 2.2.2024]

Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/about/history>

⁵⁰ *Aims and Structure*. [online]. [cit. 2.2.2024]. Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure>

Európska komisia (EK) odhadovala, že v roku 2015 zaznamenala príchody 3 813 581 utečencov a migrantov do Európy. Pre Európu to predstavovalo výraznú zmenu v migračných tokoch. Cieľovými krajinami utečencov a migrantov z rôznych krajín boli prevažne Nemecko, Švédsko, Švajčiarsko no významnou krajinou, ktorá prijala vysoký počet bolo aj Rakúsko a Taliansko.

Obrázok 1: Migračné toky

Zdroj: Europol; EMSC. [online]. [cit. 2.2.2024]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/2e56acf5-1039-4b49-93b7-83bc960c0329>

Maďarsko, Česká republika, Slovenská republika a Poľsko síce neboli cieľovými krajinami, ale vzhľadom na svoju geografickú polohu v centrálnej Európe sa tieto krajiny stali tranzitnými bodmi mnohých migrantov, ktorí sa snažili dostať prevažne do Nemecka.⁵¹

⁵¹ SULIMAN, Samid. *Migration and Development after 2015*. [online]. In: *Globalizations*. 2017. s. 415-431 [cit. 2.2.2024] DOI: 10.1080/14747731.2017.1281625
Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14747731.2017.1281625>

Každá z krajín V4 reagovala na migračnú krízu podľa svojich národných záujmov, avšak v mnohých bodoch sa ich názory spájali. Postoj krajín Vyšehradskej skupiny voči európskej migračnej agende a plánom EÚ na povinné prerozdelenie migrantov poukazoval na ich odmietavý postoj k povinnému prerozdeľovaniu migrantov podľa kvót. Zdôrazňoval ich obavy o zachovanie štátnej suverenity a práva rozhodovať o prijímaní migrantov na vlastnom území. Taktiež kritizované boli nedostatočné zaradenia tranzitných krajín, najmä zo západného Balkánu, do európskej migračnej agendy.⁵²

V snahe riešiť otázky krízy bol zriadený osobitný summit v Septembri 2015. ČR a SR vyjadrili názor, že EÚ nezvláda situáciu a nesúhlasia s prerozdeľovaním migrantov podľa kvót, avšak pozícia ČR v tejto oblasti nebola taká radikálna zo strachu straty pozície v EÚ ako odmietavá pozícia SR, ktorá svoj nesúhlas vyjadrila podaním žaloby na Súdny dvor EÚ. Na začiatku roka 2016 sa uskutočnili hneď dva summity pod predsedníctvom ČR, na ktorých zástupcovia krajín vyjadrili záujem o fungovanie schengenského priestoru a prijali kroky EÚ. Vyjadrili aj podporu krajinám západného Balkánu a prisľúbili pomoc pri zvládaní masívnej migračnej vlny na vonkajších hraniciach EÚ. Replikačný systém prerozdeľovania však ostal výnimkou, s ktorou aj naďalej členské štáty nesúhlasili.⁵³

Otázky migrácie z dlhodobého hľadiska v minulosti nepatrili k výrazným rokovacím oblastiam V4, no kríza z roku 2015 podnietila krajiny o rokovaniach v tejto oblasti. Táto kríza priniesla spoluprácu krajín V4, ale vyvolala aj rozdiely v určitých postojoch, čo ovplyvnilo jej jednotu. Maďarsko vnímalo krízu radikálnejšie a reagovalo na ňu výstavbou oplotenia pozdĺž svojich hraníc. Na čelo poľskej vlády sa po víťazstve v parlamentných voľbách 2015 dostala Beata Szydlo, ktorej vláda zaujala pevnejší postoj voči Európskej únii, najmä v otázkach migrácie a súdnej reformy.

Začal sa používať termín V2+2. SR a ČR sa viac snažili o kultivovaný prístup a spoluprácu s ostatnými členskými štátmi EÚ. Zatiaľ čo Maďarsko a Poľsko boli vnímané ako tvrdšie vystupujúce voči návrhom EÚ.⁵⁴ Kríza zdôraznila latentné rozdiely v rámci V4 a ukázala komplexnosť jednotlivých štátnych záujmov, ktoré môžu ísť na úkor celkovej koherencie skupiny.

⁵² *Joint Statement of the Summit of Heads of Government of the Visegrad Group Countries*. 2015. [online] [cit. 2.2.2024] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>

⁵³ *Joint Statement of the Summit of Heads of Government of the Visegrad Group Countries*. 2015. [online] [cit. 2.2.2024] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>

⁵⁴ KREKÓ, Peter. *Central Europe's V4? More Like V2+V2*. 2021 [online]. [cit. 3. 2. 2024] Dostupné na: <https://cepa.org/article/central-europes-v4-more-like-v2v2/>

V Júli roku 2018 prevzalo predsedníctvo V4 Slovenská republika, ktorého sloganom bolo „Dynamický Vyšehrad pre Európu a svet“. V tomto predsedníctve sa pokračovalo aj s diskusiou potreby riešenia riadenia migrácie, obnovy schengenského priestoru a kontroly hraníc. Zdôraznená bola dôležitosť spolupráce v riešení migrácie a rozvoji v domácich krajinách migrantov. SR na začiatku svojho predsedníctva zdôraznila dôležitosť vytvárania legálnych ciest migrácie za prácou a to formou vytvárania modrých kariet k prechodnému pobytu.⁵⁵

Podľa štatistík EK migrácia z oblastí Afriky a Blízkeho východu opäť vzrástla v roku 2019, no v roku 2020 sa výrazne znížila kvôli pandémie COVID-19. Nasledujúce roky sa toky migrácie do európskych krajín opäť zvýšili a v roku 2022 dosiahli takmer rovnaké čísla ako v roku 2015 aj dôsledkom invázie Ruska na Ukrajinu, no stúpol aj počet nelegálnej migrácie.⁵⁶

Kvôli neutíchajúcej migrácii sa aj nasledujúce predsedníctva Českej Republiky a Poľska venovali tejto problematike. Prioritou stále ostávala ochrana vonkajších hraníc EÚ a to hlavne na Západnom Balkáne, kde V4 vyslala okrem technickej pomoci aj príslušníkov polície pre pomoc v regulácii migrácie. Všetky krajiny podporovali mechanizmus jednotnej kontroly tranzitných migrantov. Poukazovali, že systém by mal byť vyvážený, s jasnými pravidlami a postupmi, ktoré sú spravodlivé voči migrantom a zároveň zohľadňujú bezpečnostné a sociálno-ekonomické potreby členských štátov EÚ.⁵⁷

⁵⁵ *Joint Declaration of Ministers of Interior*. 2018. [online] [cit. 3.2. 2018]

Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2018/joint-declaration-of>

⁵⁶ *Štatistiky týkajúce sa migrácie do Európy*. [online] [cit. 3.2.2024]

Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-of-life/statistics-migration-europe_cs

⁵⁷ *Adoption of a common position of V4 countries, Estonia and Slovenia on the New Pact on Migration and Asylum*. 2020. [online] [cit. 3.2.2023] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2020>

3.2.2 Migrácia v dôsledku invázie Ruska na Ukrajinu

Migračná toky spôsobené inváziou Ruska na Ukrajinu v roku 2022 mali významný vplyv na východoeurópsku a európsku migračnú politiku. Invázia Ruska na Krym a následné boje na východnej Ukrajine spôsobili masový pohyb obyvateľstva v dôsledku tohto konfliktu. Následkom konfliktu a destabilizácie Ukrajiny sa podľa EK okolo 4,2 milióna Ukrajincov stalo utečencami a migrovalo do iných krajín, ako sú Poľsko, Slovensko či Česká republika, ale aj iných členských štátov EÚ. V začiatku invázie bolo predsedníctvo v rukách Maďarska. Postoj V4 ku migrácii spôsobenej vojenskou inváziou sa líšil od ich predchádzajúcich stanovísk k migračným krízam. Zatiaľ čo v období krízy z roku 2015, V4 prejavovala značnú opatrnosť alebo aj odpor voči prijímaniu migrantov z Blízkeho východu a Severnej Afriky, jej reakcia na ukrajinskú krízu bola omnoho otvorenejšia a solidárnejšia, dokonca aj aktívna spolupráca s EÚ bola efektívnejšia. Slovenská republika, ktorá má s Ukrajinou spoločné hranice prijala viac ako 113 000 utečencov a Česká republika takmer 370 000 utečencov.⁵⁸

Krajiny V4 pristupovali dvojakými názormi k migrácii z Ukrajiny. Keďže Slovenská republika a Poľsko priamo zdieľajú s Ukrajinou hranice prezenčne sa zapájali na pomoc utečencov na hraniciach a vo vytvorených asistenčných centrách. Podporovali humanitárnejší prístup a presadzovali začlenenie ukrajinských utečencov do spoločnosti. Poskytli im prístup k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a ubytovaniu. ČR a Maďarsko sa taktiež zapájali do humanitárnej pomoci, ale z obáv o zaťaženie sociálnych systémov a ekonomík vyzývali na reštriktívnejší prístup, ktorý by zabezpečil návrat utečencov na Ukrajinu po skončení konfliktu. Keďže konflikt na Ukrajine ešte stále pretrváva, relokácia a návrat migrantov na Ukrajinu sa zatiaľ veľmi nerealizoval a všetky krajiny V4 na svojich pravidelných stretnutiach rokujú o pomoci Ukrajine a integrácie utečencov na svojich územiach.⁵⁹ Problém migrácie zostáva jednou z kľúčových výziev pre krajiny Vyšehradskej štvorky.

⁵⁸ TEKE Armagan – SIRKECI Ibrahim. *A Long-Term View of Refugee Flows from Ukraine: War, Insecurities, and Migration*. [online] In: *Migration Letters* 2022. roč. 19. č. 4 s. 523–535 [cit. 4.2.2024] DOI: 10.33182/ml.v19i4.2313 Dostupné na: <https://migrationletters.com/index.php/ml/article/view/2313>

⁵⁹ *Meeting of the European Affairs Committees of V4 Parliaments- Conclusions*. [online] 2022 [cit. 4.2.2024] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022>

Tieto štáty sa stretávajú s rôznymi aspektmi migračnej problematiky, od riadenia vonkajších hraníc Európskej únie, cez boj proti nelegálnej migrácii, až po humanitárnu pomoc utečencom a správnu integráciu migrantov. V4 konzistentne volá po zastavení nelegálnej migrácie, posilnení ochrany vonkajších hraníc EÚ a nájdení spoločných európskych riešení, ktoré by rešpektovali suverenitu a bezpečnostné záujmy členských štátov. SR a ČR sa aktívne podieľajú na týchto cieľoch. Svoje politiky v rámci V4 vytvárajú veľmi podobne. Spoločným názorom bol pohľad na toky migrácie, ktoré spôsobili konflikty na Blízkom východe kedy nielen SR a ČR odmietavo pristupovali k prerozdeľovaniu migrantov podľa kvót. Ich politiky zaujali spoločný postoj aj v tom, že boli menej radikálne ako politiky Maďarska a Poľska v tom období, čo spôsobilo mierne napätie v skupine.⁶⁰

V kontexte migrácie vyplývajúcej z konfliktu na Ukrajine SR a ČR preukázali spoločnú ochotu prijať utečencov, no následne sa uberali mierne odlišnými smermi v oblasti ďalšieho zaobchádzania s nimi. ČR sa na pravidelných rokovaníach primárne zamerala na podporu návratu migrantov na Ukrajinu, čo reflektovalo stratégiu zameranú na dočasnú ochranu s výhľadom na skoré ukončenie konfliktu. SR sa sústredila na adaptáciu utečencov do slovenskej spoločnosti, čím vyjadrilo dlhodobý záväzok v oblasti integrácie. Tieto prístupy odrážajú ich vnútroštátne priority a kapacity, prezentované na regionálnych fórach V4.⁶¹

⁶⁰ *Joint Communiqué of the V4 Defence Ministers* [online] 2019 [cit. 5.2.2024] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2019>

⁶¹ *Czech Republic: Changes to support for refugees from Ukraine.* [online] 2023 [cit. 5.2.2024] Dostupné na: https://migrant-integration.ec.europa.eu/news/czech-republic-changes-support-refugees-ukraine_en

3.2.3 Aktuálna pozícia krajín vo V4 (V2+2)

V4 prechádza rozmanitými fázami spolupráce a názorových rozdielov. Počas migračnej krízy v roku 2015 si Slovenská republika a Česká republika zvolili spolupracujúci prístup s EÚ, kým Maďarsko a Poľsko uprednostnili tvrdšiu líniu voči európskym návrhom. V súčasnej situácii, na pozadí konfliktu na Ukrajine, sa pozície v rámci V4 obrátili, pričom ČR a Poľsko vyjadrujú silnú podporu Ukrajine, zatiaľ čo SR a Maďarsko sú proti väčšej podpore a presadzujú ukončenie konfliktu. Tento obrat odhaľuje dynamickú povahu krajín a postojov v rámci V4, ktoré sa menia v závislosti od aktuálnych geopolitických okolností. Zmeny vo V4 naznačujú flexibilitu politických pozícií členských štátov v reakcii na globálne výzvy.⁶² Táto zmena redukovala skupinu na opätovné rozdelenie V2+2, no v súčasnosti sa skladba dvojíc zmenila na SR a Maďarsko a na druhej strane ČR spolu s Poľskom. Odráža to novú realitu vo vzťahu k ukrajinskej kríze. Takéto rozdelenie odhaľuje nielen rozdielne strategické záujmy a politické postavy vnútri skupiny, ale aj vo vnútroštátnych politikách.⁶³

Na poslednom summite V4, ktorý sa konal 27.2.2024 v Prahe zaujali premiéri členských krajín dve rozdielne postoje k otázkam situácie na Ukrajine. ČR spolu s Poľskom zostali jednoznačne zaviazané ukrajinskej veci. Toto jednoznačné stotožnenie sa s ukrajinskou otázkou potvrdzuje ich postavenie ako jedných z hlavných podporovateľov Ukrajiny v rámci EÚ, čo odzrkadľuje nielen spoločné historické a regionálne porozumenie, ale aj strategickú a politickú vôľu podporovať Ukrajinu proti ruskej agresii. Maďarsko a Slovensko naopak zastávali mierovejšie postupy a odmietali zásobovať Ukrajinu zbraňami, pričom Maďarsko vyjadruje aj tendencie k oslabeniu sankcií voči Rusku. Krajiny sa zhodli v jednom postoji a to, že ani jedná z krajín nie je pripravená v súčasnosti poslať členov svojich vojsk na Ukrajinu.⁶⁴

⁶² BECK, Robert. Foreign policy research institute: *The Visegrád Four: Disunity in Central Europe*. 2024. [online]. [cit. 17. 3. 2024]. Dostupné na: <https://www.fpri.org/article/2024/02/the-visegrad-four-disunity-in-central-europe/>

⁶³ Hungarian Conservative: *The Visegrád Group Is Alive — Takeaways from the V4 Summit*. 2024. [online]. [cit. 17.3.2024]. Dostupné na: <https://www.hungarianconservative.com/articles/politics/v4-summit-prague-differences-commonalities-interests-relevance/>

⁶⁴ JOZWIAK, Rikard. Radio Free Europe Radio Liberty: *The Visegrad Group: When 2 + 2 Doesn't Equal 4*. 2024 [online]. [cit. 17.3.2024]. Dostupné na: <https://www.rferl.org/a/visegrad-hungary-poland-czech-slovakia->

Rozdelenie V4 na V2+2 v otázke Ukrajiny nielenže odhaľuje rozdielne perspektívy členov na riešenie vojny a podporu Ukrajiny, ale aj to, ako vnútroštátne politiky a vodcovstvo konkrétnych štátov môže ovplyvniť spoločnú zahraničnú politiku.

3.2.4 *Východné partnerstvo*

Východné partnerstvo (EaP) bolo iniciované v roku 2009 Európskou úniou. Predstavuje strategický program, ktorého úlohou je posilniť a skvalitniť vzťahy medzi jej členskými štátmi a šiestimi východnými partnermi: Arménskom, Azerbajdžanom, Bieloruskom, Gruzínskom, Moldavskom a Ukrajinou. Program má korene v spoločných hodnotách, záväzkoch a záujmoch. EaP prispieva k celkovému cieľu EÚ zvýšiť stabilitu a prosperitu na svojich východných hraniciach. Ide o komplexné partnerstvo, ktoré kombinuje bilaterálne a multilaterálne prístupy na dosiahnutie svojich cieľov. Význam Východného partnerstva a Vyšehradskej skupiny a ich spoluprácu je možné vidieť na viacerých úrovniach. V4 posilňuje kolektívne úsilie krajín EaP v ich snahách o priblíženie k Európskej únii. Prostredníctvom bilaterálnych a multilaterálnych projektov, programov podpory a politického dialógu, členovia V4 podporujú svojich východných susedov v rámci politických a hospodárskych reforiem, posilnení občianskej spoločnosti a rozvoji demokracie.⁶⁵

Význam Východného partnerstva a Vyšehradskej skupiny a ich spoluprácu je možné vidieť na viacerých úrovniach. V prvom rade, EaP slúži ako most, ktorý znižuje rozdiely medzi EÚ a jej východnými susedmi prostredníctvom podpory demokratických reforiem, ekonomického rozvoja, a zlepšovania spravodlivosti a bezpečnosti. V tejto sfére má angažovanosť V4 osobitnú hodnotu, pretože krajiny skupiny poskytujú konkrétne skúsenosti s transformáciou a integráciou, ktoré slúžia ako model pre reformné procesy v krajinách EaP.⁶⁶

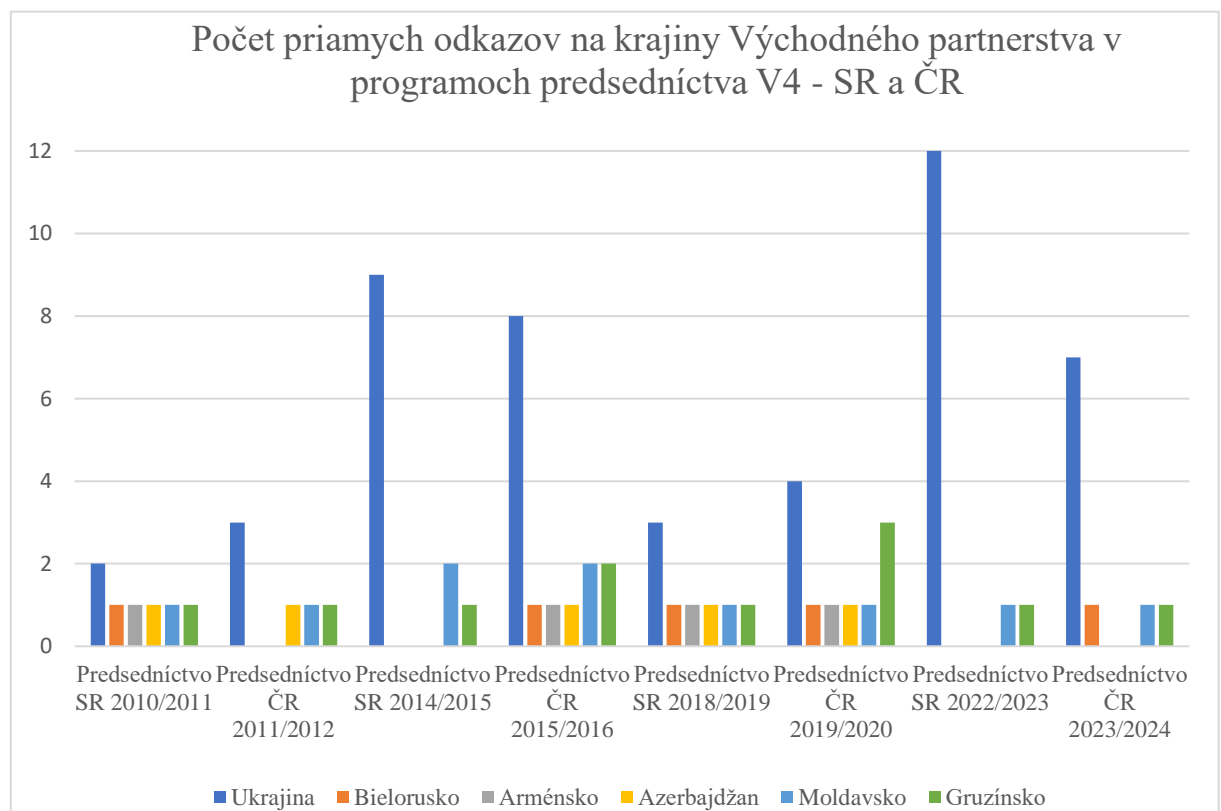
⁶⁵ *European union external Action: Eastern Partnership*. [online]. 2022 [cit. 6.2.2024] Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en#8015

⁶⁶ *Visegradgroup Spoločné vyhlásenie ministrov zahraničných vecí Vyšehradskej štvorky k Východnému partnerstvu*. [online]. 2021. [cit. 6.2.2024]. Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2021/joint-statement-of-the>

Synergie medzi EaP a V4 posilňujú európsku súdržnosť tým, že podporujú harmonizáciu legislatívy a štandardov, vzdelávania a mobility medzi krajinami. Významným spôsobom podpory je Východného partnerstva je aj cez Vyšehradský fond. Spoločné programy a aktivity, ako sú fóra, workshopy a konferencie, umožňujú výmenu najlepších postupov, zvyšujú občiansku participáciu a podporujú ekonomický rozvoj. V4 tak prispieva k výstavbe kapacity a posilneniu výkonu EaP krajín na ich ceste k európskym a euroatlantickým štruktúram.⁶⁷

Zobrazenie počtu odkazov Východného partnerstva v programových vyhláseniach SR a ČR

Tabuľka 1: Priame odkazy Východného partnerstva v programových vyhláseniach SR a ČR vo V4

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe Programových vyhlásení SR a ČR vo V4

⁶⁷ *Mezinárodní visehradský fond* [online]. 2011 [cit. 6.2.2024] Dostupné na: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/visegrad/mezinarodni_visegradsky_fond/index.htm

Graf zobrazuje počet priamych odkazov krajín východného partnerstva v programových vyhláseniach Vyšehradskej štvorky SR a ČR od roku 2010 po rok 2024. Predsedníctva v programových vyhláseniach venovali najviac pozornosti Ukrajine. Najväčšia frekvencia prítomnosti Ukrajiny v programoch je zaznamenaná v rokoch 2014, 2015, 2022 a 2023. Celkový počet priamych odkazov Ukrajiny za celé obdobie je 48 z celkového počtu 83, čo predstavuje 57,83 %. Tento výsledok je odrazom nepokojov a prítomnosťou ruských vojsk na Ukrajine. V rámci regionálnej spolupráce a snahy o posilnenie demokratických a hospodárskych vzťahov východnej Európy sa obe krajiny aktívne angažovali v podpore Ukrajiny. Ich predsednícke obdobia boli charakterizované nielen diskusiami a iniciatívami zameranými na zlepšenie situácie v regióne, ale aj konkrétnymi opatreniami a spoločnými snahami o posilnenie politickej a hospodárskej spolupráce a poskytovaní humanitárnej pomoci Ukrajine.

Druhou krajinou je Gruzínsko s 11 priamymi odkazmi, čo predstavuje 13,25% podiel a treťou krajinou je Moldavsko s 10 priamymi odkazmi a podielom 12,05%. Tieto výsledky sú odrazom snahy Gruzínska a Moldavska o integráciu do EÚ. SR a ČR sa snažia prostredníctvom V4 aktívne podporovať tieto krajiny v ich reformných úsiliach a približovaní sa k európskym štandardom a hodnotám. Podpora je zameraná na politickú integráciu, ale aj na hospodársku modernizáciu a posilnenie inštitucionálnych kapacít.

Pri zahrnutí Bieloruska s celkovým počtom 5 priamych odkazov, 6,02%, máme komplexnejší obraz záujmu SR a ČR voči tejto krajine v rámci ich predsedníctiev vo V4. Je dôležité zvážiť aj postavenie k Bielorusku v kontexte faktorov, ako je politická situácia. Krajiny V4 nesúhlasia s nelegitímnym režimom v Bielorusku, ktorý je priamou bezpečnostnou hrozbou pre východné susedstvo a odsudzujú zapojenie Bieloruska do invázie Ruska na Ukrajinu vo svojich programových vyhláseniach. Taktiež zdôrazňujú podporu pre bieloruskú občiansku spoločnosť.

Krajiny s najnižším stupňom frekvencie v programových vyhláseniach podľa zistení sú: Azerbajdžan 5, čo predstavuje 6,02% a Arménsko s celkový počet priamych odkazov 4, čo predstavuje 4,9%. Menší záujem o spoluprácu s Arménskom a Azerbajdžanom v programových vyhláseniach SR a ČR vo V4 môže byť spôsobený faktormi ako je geografická poloha a konflikty o Náhorný Karabach medzi krajinami, ktoré tento región robia menej atraktívnymi s pohľadu spolupráce pre V4.

Pri porovnávacej analýze priamych odkazov EaP a programových vyhlásení SR a ČR vo V4 voči Ukrajine, Gruzínsku, Moldavsku, Azerbajdžanu, Arménsku a Bielorusku v rokoch 2010-2024 môžeme identifikovať závery.

SR mala výraznejší záujem o Ukrajinu, čo súvisí s dôležitosťou ukrajinskej geopolitickej situácie a ruskou inváziou. ČR naopak zdôrazňuje integráciu Gruzínska do EÚ. Zaujímavé je, že obidve krajiny prejavili rovnaký záujem o Moldavsko. Česko upriamilo vyššiu pozornosť na Bielorusko v súvislosti s kritikou nelegitímneho režimu a odozvou na jeho konfliktné kroky v súvislosti s ruskou inváziou na Ukrajinu. V prípade Arménska a Azerbajdžanu bol zase Českej republike venovaný vyšší podiel pozornosti v programe počas jej predsedníctiev. Tieto údaje odzrkadľujú priority a politické postoje SR a ČR k jednotlivým krajinám Východného partnerstva a ich strategickému významu v rámci regiónu. Dôležitým faktorom je aj obdobie, počas ktorého predsedali tieto krajiny. SR predsedala V4 v obdobiach kedy nepokoje na Ukrajine boli v ich začiatkoch a vyžadovali si zvýšenú pozornosť. Práve tento faktor mohol ovplyvniť vyšší podiel záujmu SR voči Ukrajine vo svojich programových vyhláseniach počas predsedníctva vo Vyšehradskej štvorke.

Slovenská republika aj Česká republika preukazujú výraznú angažovanosť a záujem v rámci V4 vo vzťahu ku krajinám Východného partnerstva. Ich aktivity a priority v programových vyhláseniach svedčia o ich snahách svojou zahraničnou a bezpečnostnou politikou posilniť spoluprácu hlavne s Ukrajinou, Gruzínskom a Moldavskom. Rozmanitosť ich záujmu odzrkadľuje jedinečné prístupy a dôležité postavenie oboch krajín v rámci tejto spolupráce a ich snahu o podporu stability, bezpečnosti, demokracie a prosperity v strednej a východnej Európe.

3.3 Z pohľadu Európskej únie

1. mája 2004 vstúpilo do EÚ 10 krajín centrálnej a juhovýchodnej Európy. Východné rozšírenie EÚ bolo významným míľnikom aj pre Slovenskú a Českú republiku. Tento krok zdôraznil snahy týchto postkomunistických republík začleniť sa do európskej komunity. Prechod k demokratickejšej a viac trhovo orientovanej ekonomike bol pre obe krajiny náročný, ale napriek tomu sú považované za príklady úspešnej a pozitívnej transformácie. Po vstupe do EÚ došlo aj k výrazným zmenám v oblasti ZP a BP. Integrácia do nových štruktúr a inštitúcií posilnila ich pozíciu v medzinárodnom prostredí, ale priniesla aj nové výzvy. Krajiny museli prehodnotiť a prispôbiť svoje politiky tak, aby spĺňali ciele a zásady spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. SR a ČR tak z časti re-definovali svoje politiky a tým zvýšili bezpečnosť svojich krajín.⁶⁸ V tejto časti diplomovej práce je analyzovaná a interpretovaná aktivita politik Slovenskej a Českej republiky v rámci EÚ so zameraním na energetickú krízu a rozširovanie EÚ o krajiny Západného Balkánu.

3.3.1 Energetická kríza

Energetická bezpečnosť je dôležitou súčasťou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (SZBP) Európskej únie. V kontexte SZBP EÚ sa energetická bezpečnosť týka rôznych aspektov, od zabezpečenia stabilných a diverzifikovaných dodávok energie po diplomaciu v oblasti energie, ktorá je zameraná na posilnenie energetických vzťahov s kľúčovými partnerskými krajinami a regiónmi. Európska únia v súčasnosti čelí výzvam spojených s energetikou. Významné dôsledky krízy spôsobila ruská invázia na Ukrajinu. Konflikt viedol k obavám o energetickú bezpečnosť a prerušenie dodávok zemného plynu z Ruska, ktorý je jedným z hlavných dodávateľov energie do viacerých európskych krajín. Európsky lídri sa rozhodli pre rýchle sankcie voči Rusku v niekoľkých balíkoch. Tento krok bol zameraný na zasiahnutie ekonomiky Ruska a zníženie jeho schopnosti financovať svoje ciele.

⁶⁸ NOVOTNÁ, Tereza. *The Eastern Enlargement of the European Union: Public Discourses in the Czech and Slovak Republics*. [online] In: *Journal of Contemporary European Research*. 2007. roč. 3 č. 1. s. 51 – 63. [online]. [cit. 10.2.2024] DOI: 10.30950/jcer.v3i1.27
Dostupné na: <https://jcer.net/index.php/jcer/article/view/27>

Odstavenie dodávok ruského uhlia bolo jednoduchšie naproti odstávke zemného plynu a ropy, čo viedlo k intenzívnym diskusiám. Situácia, ktorá nastala zvýraznila potrebu diverzifikácie zdrojov energie a potrebného zníženia závislosti od dovozu energie z Ruska. Hlavným cieľom EÚ je dosiahnuť nezávislosť na ruských fosílnych palivách do roku 2030. EK v tejto spojitosti vytvorila v roku 2022 iniciatívu REPowerEU, ktorá je zameraná na riešenie energetickej bezpečnosti a udržateľného rozvoja EÚ.⁶⁹ Stanovený cieľ chce dosiahnuť cez 4 hlavné stanovené oblasti a to: Diverzifikáciou dodávok energie, zabezpečením cenovo dostupných dodávok energie, šetrením energie a investíciami do obnoviteľných zdrojov energie. Členské štáty EÚ implementovali do svojich národných plánov obnovy v rámci iniciatívy NextGenerationEU oblasti, ktoré pomôžu k dosiahnutiu cieľa REPowerEU.⁷⁰

Slovenská republika zaujala dve rozporuplné pozície k energetickej kríze. Vtedajší premiér Eduard Heger podporil myšlienku úplného odstihnutia sa od ruskej ropy a zemného plynu. Tento postoj predstavuje ochotu adaptovať sa na nové a udržateľné zdroje energie. Iný postoj zaujal vtedajší minister hospodárstva SR Richard Sulík, ktorý uviedol, že odrezanie SR od ruských energetických dodávok by spôsobilo slovenskému priemyslu a ekonomike väčšie škody ako pandémia COVID-19. Slovenská republika, v tom čase prechádzala výraznou destabilizáciou v oblasti politiky. Karel Hiramn zaujal miesto ministra hospodárstva po demisii Richarda Sulíka, ktorý odstúpil v Septembri 2022. Vláda Hirmana sa zamerala na zabezpečenie dodávok energetických zdrojov z alternatívnych krajín a na napĺňanie zásobníkov na pomoc iným krajinám a celkovo súdržnejšou spoluprácou s EÚ.⁷¹ Ďalšou stratégiou EÚ bola iniciatíva na zníženie spotreby plynu o 15% medzi 1. augustom 2022 a 31. marcom 2023. Tento cieľ bol dobrovoľný a Slovensko bolo medzi krajinami, ktoré si vyjednali výnimku, predovšetkým z dôvodu zásadnej úlohy priemyslu v slovenskej ekonomike. Prijaté boli aj nové pravidlá týkajúce sa skladovania plynu, s cieľom zabezpečiť, že kapacita skladovania v členských štátoch dosiahne do novembra 2022 80% a v ďalších rokoch 90%.

⁶⁹ REPowerEU. [online]. 2023 [cit. 10.2.2024] Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_sk

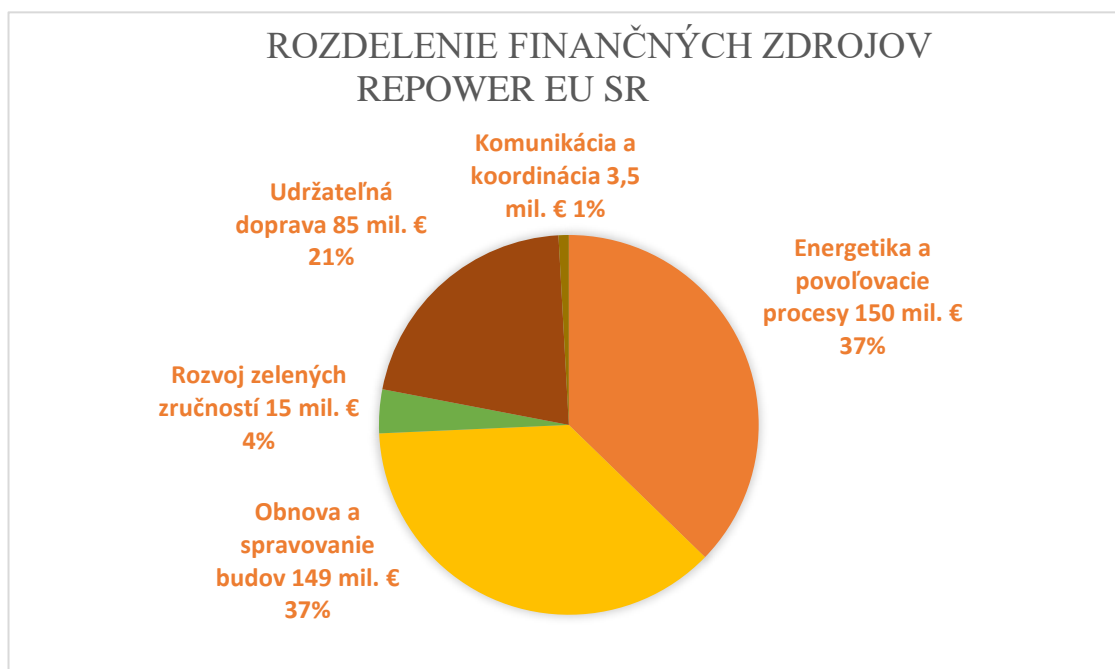
⁷⁰ REPowerEU: energetická politika v plánoch obnovy a odolnosti krajín EÚ. [online] 2022. [cit. 10.2.2024] Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-recovery-plan/repowereu/>

⁷¹ Year book os Slovakia foreign policy 2022. [online] 2023. [cit. 13.2.2023]. 141s. Dostupné na: <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/Rocenka-ZPSR-2022.pdf>

Slovensko tento cieľ v roku 2022 splnilo a zásobníky naplnilo k 1.11.2022 na 91,29% čím prekročilo stanovené hranice.⁷² SR disponuje značnou skladovacou kapacitou, ale skladuje tiež plyn pre zahraničie, čo v prípade núdze môže spôsobiť obmedzenia. V rámci úsilia diverzifikovať dodávky plynu SR uskutočnila nákupy skvapalneného zemného plynu zo Spojených štátov z terminálu na ostrove Krk v Chorvátsku a z Nórska, čím pokryla výraznú časť svojej spotreby.⁷³ Od 15.mája do 25.októbra 2023 malo Slovensko dočasnú úradnícku vládu, ktorá sa naďalej držala odporúčaní EÚ v oblasti energetiky a zabezpečila naplnenie zásobníkov plynu na území SR pre zimné obdobie k 1.11.2023 na 98,86%.⁷⁴

Slovensko sa v programe REPowerEU zamerala na 4 hlavné oblasti, ktorými sú energetika, obnova budov, udržateľná doprava, vzdelávanie, taktiež vyčlenia financie pre rýchlejšiu a efektívnejšiu komunikáciu vo verejnej správe spolu vo výške 403 miliónov eur.⁷⁵

Tabuľka 2: Rozdelenie finančných zdrojov REPowerEU SR

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe Aktualizácie Plánu obnovy a odolnosti SR a novej zelenej kapitoly REPowerEU.

⁷² Aggregated Gas Storage Inventory. [online] 2022. [cit. 13.2.2024]. Dostupné na: <https://agsi.gie.eu/>

⁷³ Year book os Slovakia foreign policy 2022. [online] 2023. [cit. 13.2.2023]. 141s. Dostupné na: <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/Rocenka-ZPSR-2022.pdf>

⁷⁴ Aggregated Gas Storage Inventory. [online] 2023. [cit. 13.2.2024]. Dostupné na: <https://agsi.gie.eu/>

⁷⁵ Aktualizácia plánu obnovy. [online] 2023 [cit. 14.2.2024] Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/>

Česká republika preukázala významný pokrok a adaptabilitu v energetickom sektore v rámci Európskej únie. Jej prístup k plneniu záväzkov a iniciatív v oblasti energetiky, najmä pokiaľ ide o zníženie spotreby zemného plynu a zlepšenie energetického zabezpečenia, poukazuje na strategické a efektívne riadenie energetických zdrojov. V rámci stratégie EÚ reagujúcej na energetické výzvy, ktoré predstavuje vojenská agresia Ruska na Ukrajine a s tým súvisiaca potreba zvýšiť energetickú bezpečnosť, Česká republika dokázala prekonať stanovený cieľ EÚ znížiť spotrebu zemného plynu o 15%. V roku 2022 dosiahlo Česko zníženie spotreby plynu o 16,5%, čím preukázalo svoje odhodlanie a schopnosť prispôbiť sa mimoriadnym okolnostiam a prispieť k spoločnému cieľu európskej solidárnosti a energetickej bezpečnosti.⁷⁶ Česká republika taktiež splnila ciele naplnenosti svojich zásobníkov plynu pre zabezpečenie stabilných dodávok energie počas zimných mesiacov, keď je spotreba tradične vyššia. V roku 2022 sa k 1.11. naplnenosť zásobníkov dostala na 94,88% a v roku 2023 dokonca na 98,88%.⁷⁷ Českej republike sa podarilo ukončiť svoju závislosť na plyne z Ruska a nahradila ho skvapalneným zemným plynom z Nórska a Spojených štátov a získala dostatočnú dodávateľskú kapacitu plynu v termináli Eemshaven v Holandsku.⁷⁸

V roku 2022 ČR predsedala Rade EÚ. Počas predsedníctva sa energetika stala jednou zo základných pilierov agendy. České predsedníctvo usporiadalo celkom osem konferencií zameraných na otázky v oblasti energetiky, čím sa zintenzívnil dialóg, výmena názorov a hľadanie spoločných riešení na európskej úrovni. Tento prístup umožnil Európskej únii rýchlejšie a koordinovanejšie reagovať na krízové situácie, ale tiež posilnil pozíciu českého predsedníctva ako lídra v prechode k udržateľnejšej a bezpečnejšej európskej energetike.⁷⁹

Program REPowerEU v Českej republike je štruktúrovaný okolo sedmi hlavných komponentov, ktoré sú zamerané na podporu obnoviteľných zdrojov energie, digitalizáciu a decentralizáciu energetického sektora, ako aj na zvýšenie energetickej efektívnosti a podporu dekarbonizácie. Vyčlenené financie pre program sú vo výške 687 miliónov eur.⁸⁰

⁷⁶ *Energetický regulačný úrad* [online] 2023. [cit. 16.2.2024] Dostupné na: <https://eru.gov.cz/lonska-spotreba-plynu-byla-nejnizsi-za-poslednich-8-let-mezirocne-se-snizila-o-petinu>

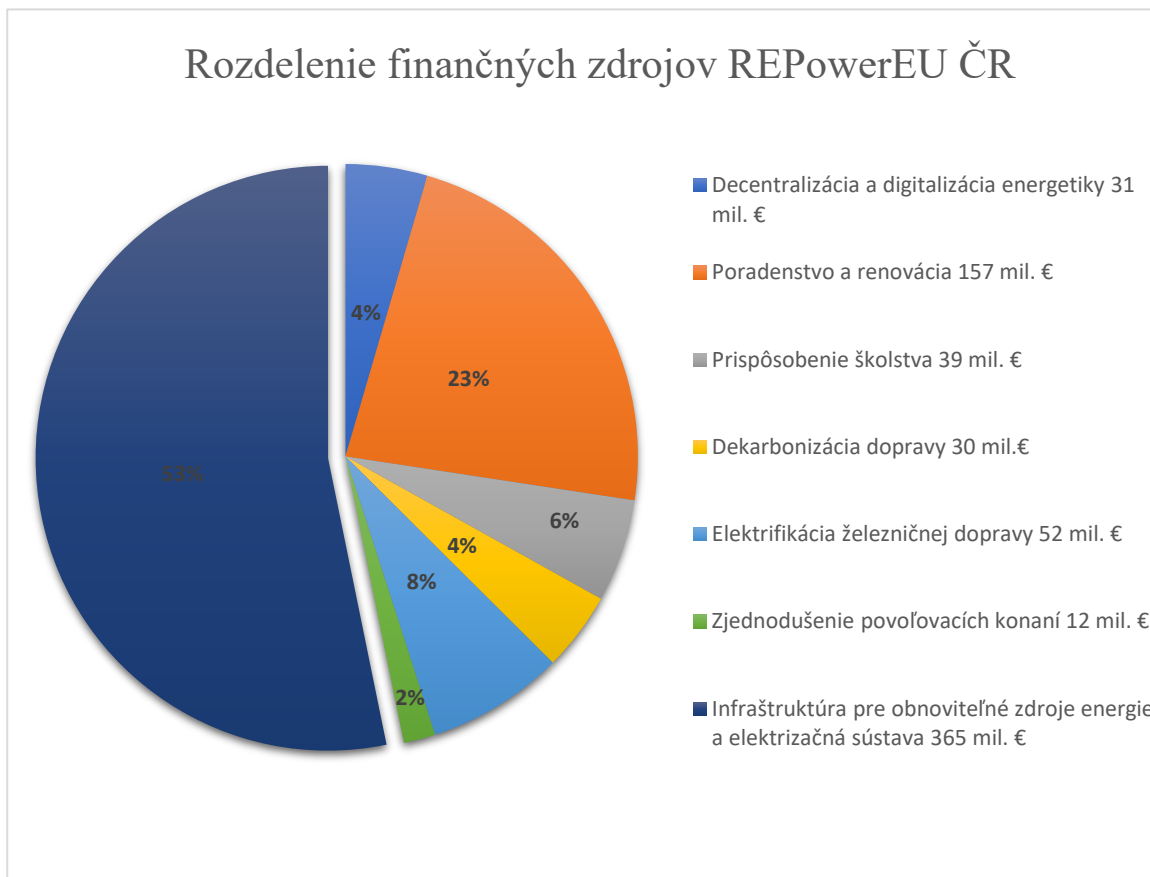
⁷⁷ *Aggregated Gas Storage Inventory*. [online] 2023. [cit. 16.2.2024]. Dostupné na: <https://agsi.gie.eu/>

⁷⁸ *Czech diplomacy 2022*. [online] 2023 [cit. 16. 2. 2024] 119 s. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/file/5217053/Czech_diplomacy_2022.pdf

⁷⁹ *České předsednictví v Radě Evropské unie*. [online] 2022. [cit. 16.2.2024] Dostupné na: <https://czech-presidency.consilium.europa.eu/cs/program/priority/>

⁸⁰ *Aktualizace národního plánu obnovy*. [online] 2023. [cit. 16.2.2024]. Dostupné na: <https://www.planobnovy.cz/aktualizace-npo>

Tabuľka 3: Rozdelenie finančných zdrojov REPowerEU ČR

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe Aktualizácie národného plánu obnovy ČR

Obe krajiny sa zamerali na zvýšenie energetickej bezpečnosti a zníženie závislosti na ruských energiách, čo predstavuje hlavný cieľ v oblasti energetiky SR a ČR. Česká republika sa zamerala na zníženie spotreby plynu a diverzifikáciu dodávok. Úspešne prekročila ciele EÚ pre zníženie spotreby plynu o 15 %. Diverzifikovala dodávky energií prostredníctvom skvapalneného zemného plynu z Nórska a Spojených štátov a dokázala prekročiť stanovené ciele EÚ pre naplnenosť zásobníkov plynu. Slovenská republika sa zamerala na diverzifikáciu dodávok energií z alternatívnych krajín, predovšetkým zo Spojených štátov. Naplnila zásobníky plynu na vysokú úroveň a prekročila stanovené ciele. Získala výnimku z iniciatívy EÚ na zníženie spotreby plynu, kvôli významnému postaveniu priemyslu v ekonomike.

Obe krajiny vypracovali program REPowerEU na podporu udržateľných energetických riešení. SR ho vypracovala so zameraním na energetiku, obnovu budov, udržateľnú dopravu a vzdelávanie s vyčlenenými prostriedkami vo výške 403 miliónov eur. ČR program REPowerEU so zameraním na infraštruktúru, obnoviteľné zdroje energie, digitalizáciu a dekarbonizáciu s vyčlenenými prostriedkami vo výške 687 miliónov eur.

Energetická kríza jasne ukázala, že energetická bezpečnosť je významná pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku. EÚ sa snaží diverzifikovať svoje dodávky energie, zvyšovať energetickú efektívnosť a urýchľovať prechod na čistú energiu. Tieto opatrenia sú nevyhnutné na zníženie závislosti od Ruska a zabezpečenie stability a bezpečnosti v Európe. Česká republika a Slovenská republika zaujali spoločné aj odlišné prístupy k energetickej kríze, čo odráža ich individuálne priority a okolnosti. Obe krajiny však zostávajú odhodlané zvyšovať energetickú bezpečnosť a prechádzať na udržateľnejšie energetické zdroje.

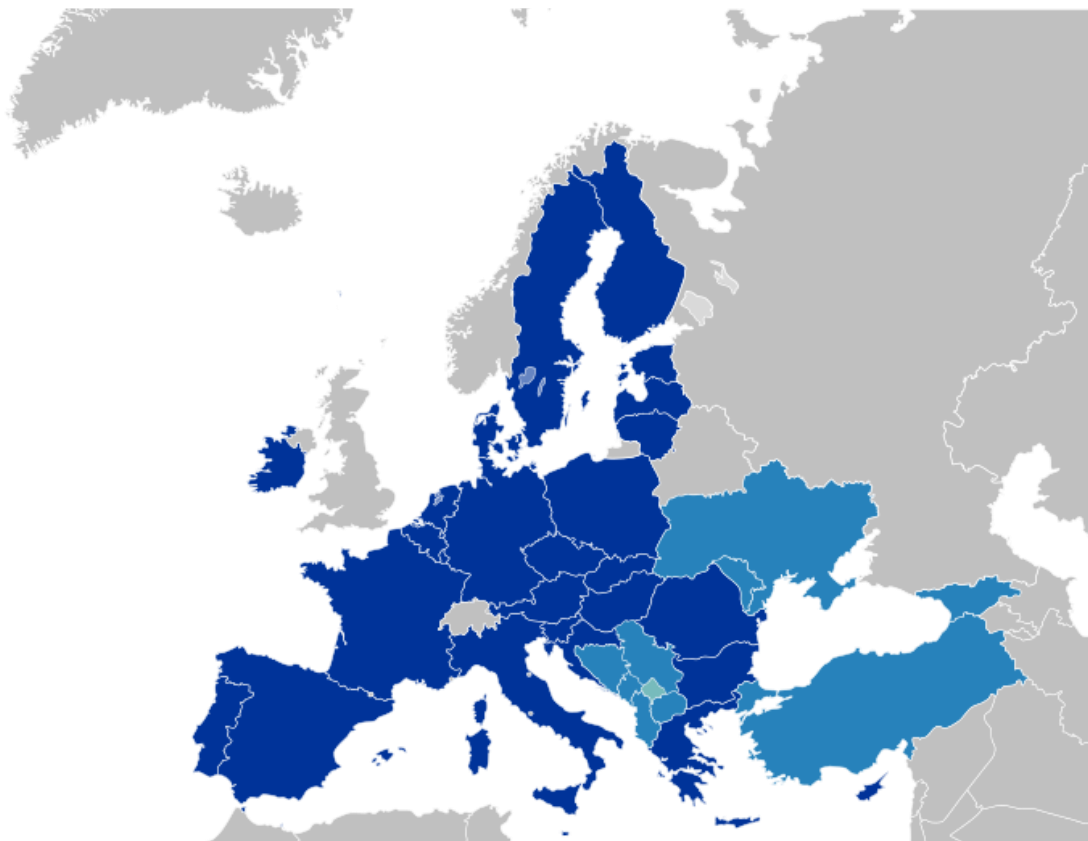
3.3.2 Rozširovanie EÚ

Rozširovanie Európskej únie je kľúčovým determinantom zahraničnej a bezpečnostnej politiky jej členských štátov. Ovplyvňuje vzťahy EÚ so susednými krajinami, formuje jej bezpečnostnú architektúru a má dôsledky pre globálne postavenie Únie. Umožňuje užšiu spoluprácu s krajinami mimo EÚ, ktoré majú často historické, kultúrne a ekonomické väzby s novými členskými štátmi. Rozširovanie má tiež významný vplyv na bezpečnostnú politiku EÚ. Posilňuje to obranné kapacity Únie a umožňuje jej aktívnejšie sa podieľať v oblasti medzinárodných kríz. Okrem toho rozširovanie prispieva k stabilite a bezpečnosti tým, že zaväzuje nové krajiny k dodržiavaniu demokratických zásad a právneho štátu. Každá európska krajina, ktorá dodržiava a podporuje demokratické zásady, právny štát, ľudské práva a základné slobody, má nárok požiadať o členstvo v Európskej únii.⁸¹

⁸¹ BROZEL, Tanja – DIMITROVA, Antoaneta. SCHIMMELFENNING, Frank. *European Union enlargement and integration capacity: concepts, findings, and policy implications*. [online]. In: *Journal in European Public Policy*. 2017. roč 24. č. 2. s. 157-176. [cit. 17.2.2024] DOI:10.1080/13501763.2016.1265576. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2016.1265576>

Súčasnú rozširovanie zahŕňa krajiny Západného Balkánu: Čierna Hora, Srbsko, Turecko, Severné Macedónsko, Bosna a Hercegovina a Albánsko a východné krajiny: Moldavsko, Gruzínsko, a Ukrajinu.⁸² Všetky krajiny majú udelený štatút kandidátskej krajiny.

Obrázok 2: Krajiny EÚ a krajiny so štatútom kandidáta EÚ

Zdroj: *Wikimedia commons*. [online]. [cit. 17.2.2024]. Dostupné na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:EU-candidate_countries_map.svg

Obrázok znázorňuje členské štáty EÚ, ktoré sú zvýraznené tmavou modrou farbou a krajiny so štatútom kandidáta, ktoré sú znázornené svetlo-modrou farbou. V roku 2022 počas vlády Eduarda Hegera zaujala SR oficiálne stanovisko k rozširovaniu EÚ, ktoré bolo jednoznačne pozitívne.

⁸² *Politika rozširovania EÚ*. [online]. 2022. [cit. 17.2.2024]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/enlargement/#Candidates>

Najvyšší predstavitelia štátu, vrátane premiéra, prezidentky Zuzany Čaputovej, štátneho tajomníka Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Martina Klusa a ministra zahraničných vecí Ivana Korčoka, sa opakovane vyjadrili v prospech rozširovania. Zdôraznili, že rozširovanie EÚ je strategickou prioritou pre Slovensko vyjadrili aktívnu podporu krajinám Západného Balkánu a východného partnerstva pri ich ceste do EÚ. Zdôraznili však dôležitosť kritérií členstva. SR pri príležitosti rôznych prístupových rokovaní a summitov podporovalo rozširovanie no vždy zdôrazňovalo dôležitosť splnenia kodanských kritérií.⁸³ Tento prístup odzrkadľuje dlhodobú podporu Slovenska k rozširovaniu EÚ, ktorá vychádza z presvedčenia, že tento proces prispieva k stabilite, bezpečnosti a prosperite v Európe. Slovensko verí, že rozširovanie EÚ, posilňuje pozíciu EÚ ako globálneho aktéra a že prináša rôzne výhody, ale taktiež poukazuje na potenciálne bezpečnostné hrozby, ktoré by krajiny pri vstupe do EÚ so sebou priniesli.⁸⁴

Česká republika podobne ako Slovensko sa k rozširovaniu EÚ vyjadruje pozitívne so zreteľom na splnenie všetkých kritérií kandidátskymi krajinami. V oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky ČR ako aj Európskej únie je dôležité, zamerať sa na krajiny východného partnerstva. V ČR je silno podporovaný perspektívny vstup Ukrajiny, Moldavska a Gruzínska do EÚ v súvislosti s obavami o potencionálne hrozby spôsobené ruskou vojenskou aktivitou na Ukrajine. Podpora pristúpenia krajín Západného Balkánu do EÚ prirodzene vyplýva z historických, politických a ekonomických záujmov Českej republiky. Česká vláda spolu s ministrom zahraničných vecí Jánom Lipavským považuje vzťahy so Západným Balkánom za jednu z priorit svojej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, čo odráža jej dlhodobý záväzok a strategický záujem o tento región.⁸⁵

V ročenkách zahraničnej politiky SR a ČR za roky 2020, 2021 a 2022 sa stretávajú spoločné názory a iniciatívy týchto krajín. Po rok 2021 sa SR aj ČR venovali bližšie spolupráci a rozširovaniu EÚ v rámci krajín Západného Balkánu. Vyplýva to aj z dôvodu, že väčšina krajín Západného Balkánu požiadala o členstvo v EÚ výrazne skôr a krajiny východného partnerstva až v roku 2022.

⁸³ BEŇUŠ, Andrej. *Postoj SR vo vzťahu k rozširovaniu EÚ*. [online] 2022. [cit. 19.2.2024]. Dostupné na: <https://europskydialog.eu/2022/07/07/postoj-sr-vo-vztahu-k-rozsirovaniu-eu/>

⁸⁴ *Year book of Slovakia foreign policy 2022*. [online] [cit. 19.2.2024] Dostupné na: <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/Rocenka-ZPSR-2022.pdf>

⁸⁵ *Czech diplomacy 2022*. [online] [cit. 19.2024]. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/file/5217053/Czech_diplomacy_2022.pdf

Prvé z krajín Západného Balkánu požiadalo o členstvo v EÚ Severné Macedónsko v roku 2004, štatút kandidáta dostalo v roku 2005 a od roku 2009 trvajú prístupové rokovania. Podobné scenáre mali aj iné krajiny Západného Balkánu. Po invázii Ruska na Ukrajinu v roku 2022, Moldavsko, Gruzínsko a Ukrajina požiadali o členstvo v EÚ. Ukrajine a Moldavsku udelili štatút kandidáta v Júni 2022, Gruzínsko získalo štatút kandidáta v Decembri 2023.⁸⁶

SR a ČR podporili iniciatívy týchto krajín pre vstup do EÚ. Rýchla dynamika udelenia statusu kandidáta sa nesie aj v spojitosti z obáv Ruska ako hrozby pre región EÚ. Slovenská republika spolu s Českou republikou vnímajú významnú príležitosť pre hlbšiu integráciu a spoluprácu s krajinami Západného Balkánu a východnými krajinami. Z výročných správ taktiež vyplýva, že je dôležité starostlivo zvážiť potenciálne hrozby a spoločne pracovať na minimalizácii negatívnych dopadov.

Tabuľka 4: SWOT Analýza: Vplyv kandidátskych krajín EÚ na SR a ČR

Silné stránky	Slabé stránky
Zvýšenie politickej a ekonomickej stability	Vyššie ekonomické rozdiely
Rozšírenie jednotného trhu	Administratívna záťaž
Zvýšenie bezpečnosti	Obavy v spoločnosti
Príležitosti	Hrozby
Rozvoj infraštruktúry	Zvýšená konkurencia
Prístup na nové trhy	Geopolitické napätie
Kultúrna výmena a turizmus	Zvýšenie migračných tlakov

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe programových vyhlásení SR a ČR a výročných správ zahraničnej politiky SR a ČR.

Vypracovaná SWOT analýza skúma potenciálne dôsledky prijatia krajín Západného Balkánu, Ukrajiny, Moldavska a Gruzínska z pohľadu SR a ČR.

⁸⁶ Rozširovanie EÚ. [online] [cit. 19.2.2024]. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_sk

Rozšírenie by v budúcnosti mohlo mať pozitívny vplyv na stabilnejšie geopolitické prostredie a širší jednotný trh a tak by zabezpečilo efektívnejšiu stimuláciu obchodu, investícií a hospodárskeho rastu. Rozšírenie vo všeobecnosti zabezpečuje aj posilnenie regionálnej bezpečnosti a obranných politík v kontexte rôznych bezpečnostných výziev.

Keďže kandidáti pre vstup do EÚ sú krajiny s nižšou ekonomickou výkonnosťou, ich vstup by vyžadoval aj značné finančné zaťaženie vyspelejších štátov vrátane SR a ČR. Súčasne by rozšírenie viedlo k administratívnej záťaži, čo by spôsobilo zložitejšie rozhodovacie procesy členských štátov v EÚ. Obavy zo zvýšenej migrácie a ekonomických dôsledkov rozšírenia by mohli vyvolať antipatické názory v spoločnostiach oboch krajín, čo by mohlo ohroziť sociálnu súdržnosť a politickú stabilitu v ČR a SR.

Príležitosti spôsobené rozšírením EÚ ponúkajú značný potenciál pre Slovenskú republiku a Českú republiku. Investície do infraštruktúry a lepšie prepojenie s trans-eurospkými sieťami môžu posilniť rast a vytvoriť nové možnosti pre podniky aj obyvateľov oboch krajín. Rozšírený prístup na nové trhy a zvyšovanie zahraničných investícií vďaka jednotnému trhu a stabilnému politickému prostrediu môže zvýšiť atraktivitu SR a ČR pre zahraničných investorov, čo by mohlo podporiť ekonomický rast a tvorbu pracovných miest.⁸⁷

Hrozby spojené s rozšírením EÚ môžu vychádzať z migrácie a nerovnomerného ekonomického rozvoja, čo môže spôsobiť sociálne a ekonomické napätie a vyžadujúce opatrenia na ich riadenie. Zvýšená konkurencia na jednotnom trhu môže tiež ohroziť menej konkurencieschopné odvetvia v oboch krajinách. Politická nestabilita spojená so vstupom krajín s politickými a teritoriálnymi konfliktmi môže predstavovať riziko pre celkovú stabilitu v regióne.⁸⁸

Zahraničná ako aj bezpečnostná politika SR a ČR sú v súlade v oblasti otázok rozširovania EÚ o krajiny Západného Balkánu, Ukrajiny, Moldavska a Gruzínska. Prioritne sa v súčasnej dobe sledujú východné krajiny v súvislosti s obavami ruských aktivít na Ukrajine.

⁸⁷ European Commission. *Communication on EU Enlargement Policy*. [online] 2023. [cit. 19.2.2024]. Dostupné na: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/>

⁸⁸ BRAUN, Mats et. al. *The Future of EU enlargement in a geopolitical perspective*. [online]. 2024. [cit. 19.2.2024] Institute of international relations Prague. 13s. Dostupné na: <https://www.iir.cz/the-future-of-eu-enlargement-in-a-geopolitical-perspective>

Obe krajiny aktívne zdôrazňujú historické, politické a ekonomické záujmy v oblasti ZP a BP a podporujú perspektívne rozširovanie EÚ so zreteľom na plné dodržiavanie všetkých kritérií. Podpora reflektuje silné presvedčenie o prínose integrovania týchto krajín do únie.

3.4 Z pohľadu OSN

Po ukončení druhej svetovej vojny sa Československá federatívna republika stala jedným z pôvodných členov OSN v roku 1945 s cieľom prispieť k mieru a bezpečnosti. Vstupom do OSN sa deklaroval záväzok k podpore medzinárodnej spolupráce a dodržiavaniu medzinárodného práva. Vstup znamenal začiatok nového obdobia v zahraničnej politike, ktorá je orientovaná na multilateralizmus a globálnu spoluprácu.⁸⁹ Po rozdelení republík v roku 1993 sa stali Slovenská a Česká republika samostatnými členmi OSN. Táto časť diplomovej práce sa zameriava na hlavné priority komparovaných krajín v OSN a ich účasti na misách v rôznych častiach sveta. Pohľad umožňuje lepšie pochopiť, že aj malé a stredne veľké štáty môžu ovplyvňovať globálne dianie na základe ich členstva v OSN.

3.4.1 Priority SR a ČR v OSN

Podpísaním Charty OSN sa krajiny zaviazali k presadzovaniu univerzálnych hodnôt, rovnosti, transparentnosti, slobody, ľudských práv, mieru a bezpečnosti. Obe krajiny sa aktívne snažia presadiť tieto hodnoty a princípy na medzinárodnej úrovni, čím prispievajú k celkovému poslaniu OSN v prospech mieru, bezpečnosti a udržateľného rozvoja.⁹⁰

Slovenská republika v rámci OSN kladie dôraz na globálne partnerstvá, efektívnu multilaterálnu spoluprácu a medzinárodnú harmonizáciu. Členstvo pre SR predstavuje jednu zo zahraničnopolitických priorít. S ohľadom na súčasné globálne výzvy OSN, vrátane rastúcich konfliktov a humanitárnych kríz sa Slovensko angažuje v reformných iniciatívach organizácie. Priority SR zahŕňajú zohľadňovanie nových potrieb 21. storočia ako reformy a rozšírenie členstva Valného zhromaždenia a Bezpečnostnej rady OSN. Ďalšou prioritou je podpora medzinárodných dohovorov o ľudských právach a boj proti beztrestnosti porušovania ľudských práv.

⁸⁹ EKPOUATIN, Charles Ariye. *The United Nations and its Peace Purpose: An assesment*. [online] In: Journal of Conflictology. 2014. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/313833222_The_United_Nations_and_its_Peace_Purpose_An_Assessment/citations#fullTextFileContent

⁹⁰ *UN Charter*. [online]. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

V oblasti medzinárodného mieru a bezpečnosti sa Slovensko zapája do mierových operácií OSN a podporuje odzbrojenie a kontrolu zbraní, ako aj mierové riešenia konfliktov.⁹¹

Česká republika sa v rámci OSN zameriava dodržiavanie medzinárodného práva a zodpovednosť za jeho porušovanie. ČR dôrazne odsudzuje ruskú agresiu proti Ukrajine a požaduje povolenie Ruska k zodpovednosti. Prioritou ČR je taktiež silná a efektívna reforma OSN, aby sa organizácia stala ešte účinnejšou pri riešení globálnych problémov. Ochrana ľudských práv je pre ČR jednou z najvyšších priorit a podporuje mechanizmy OSN na ochranu ľudských práv po celom svete. ČR sa tiež angažuje v boji proti terorizmu a nešíreniu zbraní hromadného ničenia. Podporuje globálnu stratégiu OSN proti terorizmu a aktivity OSN zamerané na odzbrojenie. Okrem toho ČR podporuje rozvojové a humanitárne činnosti OSN a zaviazala sa k dosiahnutiu 17 cieľov udržateľného rozvoja.⁹²

3.4.2 *Participácia v misiách OSN*

Organizácia spojených národov a jej sesterské organizácie sa usilujú o ochranu a podporu mieru a bezpečnosti vo svete od jej založenia. OSN funguje ako rámec pre spoločné riešenie problémov medzi štátmi, vrátane riešenia konfliktov medzi krajinami a udržiavanie mieru po konfliktoch. Mierové operácie OSN sú zložité a zahŕňajú široké spektrum činností ako usmerňovanie prímerí, mediáciu v konfliktných situáciách, monitorovanie núdzových stavov a poskytovanie núdzovej pomoci, vrátane politických rekonštrukcií. Usmerňovanie prímerí a mediácia konfliktov sú kritickou súčasťou týchto operácií, pretože sa snažia zabrániť eskalácii násilia a podporovať rokovania medzi zapojenými stranami. Aj keď mierové operácie OSN majú úspechy, existuje viacero výziev, najmä v povojnových situáciách. Obnovovanie mieru a stability môže byť komplikované kvôli rôznym faktorom, ako sú nesúladné záujmy konfliktných strán, nedostatok zdrojov alebo komplikované politické prostredie.⁹³

⁹¹ *Slovensko v OSN*. [online]. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/web/sk/diplomacia/medzinarodne-organizacie/slovensko-v-osn/slovensko-v-osn>

⁹² *Priority ČR v OSN*. [online]. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/cr_v_osn/priority_cr_v_

⁹³ SAJROON, Athambawa – YUSOFF, Mohamed Augus. *The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges*. [online] In: *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2019. roč. 8. č. 3. s. 202-2011. DOI: 10.36941/ajis-2019-0018. [cit. 21.2:2024] Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/338521371>

Dôležitým prvkom v úspešnom plnení mierových operácií je adaptačná schopnosť OSN a jej partnerov na meniace sa okolnosti a výzvy v konfliktných oblastiach. V súčasnosti prebieha 12 mierových misií OSN s celkovým personálnym nasadením 74 011 ľudí, vrátane vojenských jednotiek, polície, vojenských pozorovateľov a iných zamestnancov.⁹⁴

Slovenská republika ako člen OSN sa od roku 1992 zapojila do celkovo 17. mierových a pozorovateľských misií na rôznych kontinentoch. SR participovala hlavne v post-konfliktných oblastiach v Afrike, kde sa zúčastnila na 9 misách v Somálsku, Angole, Libérii, Rwande, Etiópii, Sierra Leone a iných. SR podporovala misie a mierový proces v Európe v 3 misách, v Bývalej Juhoslávii, Chorvátsku a na Cypre. V regióne Stredného východu pôsobila SR taktiež v 3 misách v Libanone, na území Golanských výšin a participovala v najstaršej misii OSN - Organizácia OSN pre dohľad nad prímerím pre Stredný východ. Taktiež participovala na 2. misiách vo Východnom Timore. Z geografického umiestnenia mierových operácií, v ktorých sa zúčastnila Slovenská republika vyplýva, že rozhodovanie o zapojení do týchto operácií nevykazuje selektivitu podľa geografickej blízkosti, alebo vzdialenosti od Slovenska. To odráža nezávislosť na geografických preferenciách krajiny. Tento postup je zakotvený vo vojenskej doktríne Slovenskej republiky, ktorá vyzdvihuje ochotu Slovenska angažovať sa v medzinárodných operáciách na udržiavanie mieru bez ohľadu na geografickú polohu, s ambíciou prispieť k celosvetovému mieru a bezpečnosti.⁹⁵

V súčasnosti je SR zapojená do jednej misii OSN. Mierové sily OSN na Cypre je misia, v ktorej SR pôsobí už od roku 2001. Bola zriadená s cieľom zabrániť ďalším napätiam medzi cyperskými Grékmi a Turkami a podporiť snahy o mierové riešenie cyperského problému. Slovenské jednotky tu pôsobia v rôznych kapacitách, od monitoringu situácie až po podporu dialógu medzi komunitami. Aktuálne na Cypre pôsobí 244 členov personálu.⁹⁶

⁹⁴ *UN Peacekeeping*. [online]. [cit. 24.2.2024]. Dostupné na: <https://peacekeeping.un.org/en>

⁹⁵ *MZV: Zahraničné operácie*. [online]. [cit. 24.2.2024]. Dostupné na: <https://www.mod.gov.sk/zahranicne-operacie/>

⁹⁶ *UN Peacekeeping: Slovakia*. [online]. [cit. 24.2.2024]. Dostupné na: <https://peacekeeping.un.org/en/slovakia>

Česká republika sa od roku 1992 zúčastnila až 21 mierových a pozorovateľských misií v rámci OSN, kde zohrávala rôzne role od mierového udržiavania po humanitárnu asistenciu. V Afrike sa Česká republika zúčastnila na 11 misiách. Tieto misie zasahovali do mnohých krajín vrátane Namíbie, Sierra Leone, Somálska, Angoly, Mozambiku, Etiópie, čím Česká republika podporovala úsilia o návrat stability v týchto oblastiach a prispievala k mierovým procesom a obnove po konfliktoch. Aktívna účasť Českej republiky bola aj v rôznych misiách v Európe, najmä v regióne bývalej Juhoslávie, kde sa zúčastnila na šiestich misiách v Juhoslávii, Chorvátsku, Prevlaka, Bosne a Hercegovine. Tieto aktivity boli súčasťou širších úsilí medzinárodnej spoločnosti na podporu mieru a stabilizácie po rozpade Juhoslávie. Na Blízkom východe Česká republika rozšírila svoju účasť misiách na území Afganistanu, Iraku, Tadžikistanu a Gruzínska prostredníctvom štyroch rôznych misií.⁹⁷

Česká republika sa v súčasnosti aktívne zúčastňuje na 7 medzinárodných misiách s 18. účastníkmi. Tieto misie sa zameriavajú na udržiavanie mieru a bezpečnosti vo svete a zahŕňajú rôzne činnosti, napríklad monitorovanie prímeria, alebo ochranu civilného obyvateľstva. Medzi misie patria MINUSCA v Stredoafrickej republike, MINUSMA v Mali, UNDOF na Golanských výšinách, MONUSCO v Konžskej demokratickej republike, UNMIK v Kosove, UNMISS v Južnom Sudáne a UNMOGIP v Indii a Pakistane.⁹⁸

Pri porovnaní zapojenia SR a ČR do misií OSN môžeme vidieť niekoľko zaujímavých aspektov. Obe krajiny vykazujú vysokú mieru podpory misií OSN. ČR sa zúčastnila celkovo 21 mierových a pozorovateľských misií zatiaľ čo SR sa zapojila do 17 mierových a pozorovateľských misií. Geografická diverzifikácia ich účasti odhaľuje, že obe krajiny sa zúčastnili najpočetnejšie na misiách v Afrike, potom v Európe a na Blízkom východe, ale aj v Južnej Ázii. V súčasnosti sa ČR angažuje v 7. misiách OSN s 18. účastníkmi a Slovensko sa angažuje v jednej misii no s početnou prevahou účastníkov 244. Záverom je, že Česká republika prejavuje svoju angažovanosť v rôznych misiách a Slovensko uprednostňuje hlbšiu angažovanosť v jednej konkrétnej misii.

⁹⁷ *Český závazok k medzinárodnému mieru a bezpečnosti*. [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/un.newyork/en/czech_republic_and_the_un/czech_participation_in_un_peacekeeping/index.

⁹⁸ *UN Peacekeeping Czech Republic*. [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://peacekeeping.un.org/en/search/node>

Výsledkom je, že Česká a Slovenská republika svojím závazkom k mieru a bezpečnosti cez účasť v mierových operáciách OSN preukazujú silné postavenie v medzinárodnom spoločenstve a ich aktívnym prístupom prispievajú k svojej národnej bezpečnosti.

3.5 Z pohľadu NATO

Zmluvné strany svojím podpisom charty NATO vyjadrili odhodlanie dodržiavať princípy NATO, usilovať sa o mierové spolužitie, brániť slobodu a demokraciu a podporovať stabilitu a prosperitu. Podpisom sa rozhodli spolupracovať na spoločnej obrane a udržiavaní mieru a bezpečnosti.⁹⁹ Členstvo v NATO zohráva kľúčovú úlohu v bezpečnostných stratégiách krajín, predstavuje základný kameň ich obrannej politiky a reflektuje ich záväzok voči kolektívnej obrane a bezpečnostným snahám. ČR vstúpila do NATO v 3. rozšírení v roku 1999 a SR vo 4. rozšírení v roku 2004. NATO má v súčasnosti 32 členov. Najmladším členom je Švédsko, ktoré oficiálne vstúpilo do tejto organizácie len 7.3.2024.¹⁰⁰ Táto časť práce má za cieľ preskúmať, novú koncepciu NATO z roku 2022 a taktiež preskúmať ako sa vyvíja financovanie SR a ČR v rámci NATO, ktoré ovplyvňuje aj národné obranné zložky a tým ovplyvňuje charakter bezpečnosti týchto krajín.

3.5.1 Strategická koncepcia NATO 2022

V dňoch 29. a 30. júna 2022 sa lídri Severoatlantickej aliancie stretli vrátane prezidentky SR Zuzany Čaputovej a premiéra ČR Petra Fialu na summite v Madride, Španielsku, s cieľom diskutovať o bezpečnostných výzvach súčasnosti a budúcnosti, ktoré stoja pred Alianciou. Táto významná schôdza, ktorá združila hlavy štátov a vlád členských krajín NATO aj kľúčových partnerov, mala ambiciózny cieľ, ktorým bolo prehodnotiť a aktualizovať strategické smerovanie NATO v reakcii na dynamicky meniaci sa globálny bezpečnostný kontext. Strategická koncepcia prijatá počas summitu, sa stala základným dokumentom, ktorý nahradil predchádzajúci strategický dokument z Lisabonu z roku 2010, a zásadne transformovala NATO v oblasti obrany a bezpečnostnej politiky.

⁹⁹ *NATO Charter*. [online]. [cit. 7.3.2024] Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_

¹⁰⁰ *NATO Member Countries*. [online]. [cit. 7.3.2024] Dostupné na: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics>

Koncepcia predstavuje 3 hlavné úlohy NATO:

- Odstrašenie a obrana
- Prevencia a manažment kríz
- Kooperatívna bezpečnosť¹⁰¹

Zmenu zaujalo NATO v pohľade na bezpečnostné hrozby, ktoré nastali po udalostiach z februára 2022. Identifikácia Ruska ako hlavnej hrozby pre bezpečnosť, stabilitu a mier v euroatlantickom regióne v nových strategických smerniciach NATO znamená prehlbujúcu sa vážnosť situácie v kontexte ruskej agresie. Označenie Ruska ako hlavnej bezpečnostnej hrozby signalizuje potrebu zdôrazniť kolektívnu obranu a zvýšenú pripravenosť na ochranu členských štátov v aliancii. Prvýkrát v histórii NATO označilo taktiež Čínu ako svoju bezpečnostnú výzvu vzhľadom na jej ambície v oblasti hybridných operácií, propagandy a konfrontačnej rétoriky.¹⁰²

Nová koncepcia obrany a bezpečnosti NATO má zásadný vplyv na všetky členské krajiny, vrátane SR a ČR. Zameranie na odstrašovanie a obranu znamená, že členské štáty musia investovať viac do modernizácie a posilňovania svojich obranných kapacít, aby boli schopné čeliť rôznym bezpečnostným hrozbám. Toto zvýšené úsilie v modernizácii obranných síl zahŕňa investície do nových technológií, školenia vojakov a rozšírenie obranných systémov. Prevencia a efektívne riadenie kríz si vyžadujú silnú spoluprácu a koordináciu medzi členskými krajinami. V prípade SR a ČR, ktoré majú historicky a geograficky blízko, je táto spolupráca ešte dôležitejšia, najmä ak vezmeme do úvahy aktivity Ruska na Ukrajine. Aktívna spolupráca medzi týmito krajinami bude kľúčová pri predchádzaní krízových situácií a ochrane stability v euroatlantickom priestore. Kooperatívna bezpečnosť vyžaduje zvýšenú integráciu členských krajín NATO do medzinárodných bezpečnostných štruktúr. SR a ČR by tak mohli byť vyzvané posilniť svoju účasť a podporu svojim partnerským krajinám v oblasti bezpečnosti a stabilizácie. Je dôležité pripomenúť Rusku blízkosť práve východnému krídlu NATO. Znamená to, že iniciatíva kooperatívnej bezpečnosti by sa mohla sústrediť práve v tomto regióne.

¹⁰¹ *Year book of Slovakia foreign policy 2022*. [online] [cit. 19.2.2024] Dostupné na: <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/Rocenka-ZPSR-2022.pdf>

¹⁰² *NATO Strategic Concept*. [online] 2022 [cit. 7.3.2023]. Dostupné na: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

Zapojenie do medzinárodných úsilí na posilnenie bezpečnosti a stability vo svete a v blízkom regióne tak zabezpečuje obranu a bezpečnosť aj pre SR a ČR.¹⁰³

3.5.2 Politika financovania

Politika financovania v NATO je dôležitým aspektom dobrého fungovania, ktorý umožňuje aliancii plniť jej ciele a záväzky. Všeobecne sa politika financovania v NATO rozdeľuje do dvoch skupín a to na priame a nepriame financovanie.

Priame financovanie v NATO je založené na rovnomernom rozdelení príspevkov členských štátov podľa hrubého národného dôchodku. V poslednej strategickej koncepcii NATO sa lídri členských štátov zhodli na potrebe zvýšenia financovania obranných kapacít na 3,3 miliardy eur, čo predstavuje len 0,3% výdavkov členov. Financované sú kolektívne rozpočty ako civilný, v ktorom je vyčlenených 370,8 milióna eur, vojenský, v ktorom je vyčlenených 1,96 miliardy eur a rozpočet na program bezpečnostných investícií v celkovej hodnote 1 miliardy eur. Okrem rozpočtov a programov aliancia vyčlenila finančné prostriedky aj na zabezpečenie chodu aliancie. Zvýšenie spoločného rozpočtu NATO a presné prerozdelenie financií odzrkadľuje odhodlanie aliancie kolektívne investovať do svojej dlhodobej odolnosti a bezpečnosti.¹⁰⁴

Tabuľka 5: Priame náklady SR a ČR v %

Zdieľanie nákladov pre civilný rozpočet, vojenský rozpočet a Program bezpečnostných investícií NATO %	
Slovenská republika	0,5113
Česká republika	1,0462

Zdroj: Financovanie NATO. [online] [cit. 8.3. 2024] Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm#direct

Na základe údajov je možné pozorovať rozdiely v priamych príspevkoch Slovenskej republiky a Českej republiky do NATO. SR prispieva 0,52% z celkového objemu priamych príspevkov do NATO, čo zodpovedá sume 17,16 milióna eur, ČR prispieva 1,05% z celkového objemu priamych príspevkov, čo znamená 34,65 milióna eur.

¹⁰³ SÝKORA, Juraj. TARASOVIČ Vladimír. *NATO 2030 – analýza vybraných problémov*. 71 s. [online]. [cit. 7.3.2024] Dostupné na: https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/12/Nato_2030-analyza-vybranych-problemov.pdf

¹⁰⁴ *Funding NATO*. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm

V prepočte príspevkov na obyvateľa v SR je to približne 3,16 eura na jedného obyvateľa, vychádzajúc z počtu obyvateľov 5 426 352 podľa Štatistického úradu SR k roku 2023, a v ČR je to približne 3,18 eura na jedného obyvateľa pri počte obyvateľov 10 882 235 podľa Štatistického úradu ČR roku 2023.

V porovnaní je možné vidieť, že rozdiel v podieloch príspevkov SR a ČR do fondov NATO je značný. SR prispieva menej ako polovicu sumy ČR, avšak na obyvateľa týchto krajín pripadá veľmi podobná suma v rámci príspevkov s rozdielom len 0,02 eura. Táto skutočnosť naznačuje, že pomer finančných záťaží príspevkov na obyvateľa SR a ČR je približne vyvážený, aj keď absolútne sumy sa výrazne líšia. Tento výsledok poukazuje na dôležitý aspekt spoločného financovania v rámci NATO, kde relatívna ekonomická záťaž medzi krajinami s odlišným počtom obyvateľov a ekonomickými parametrami môže byť podobná. NATO pri výpočte týchto príspevkov zohľadňuje hrubý národný dôchodok, avšak taktiež berie do úvahy demografické údaje ako napríklad počet obyvateľov každej krajiny.

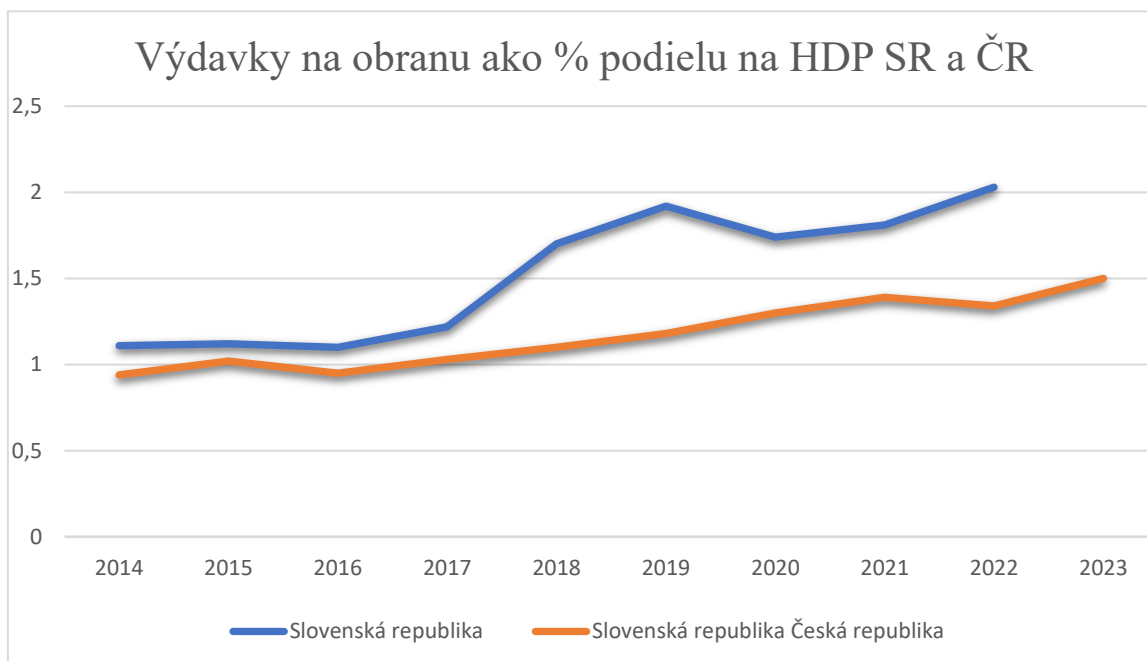
Nepriame (národné) financovanie je najvýznamnejšiu zložku financovania NATO a je hradené jednotlivými členskými krajinami. Tieto príspevky zahŕňajú vojenské sily a schopnosti, ktoré si udržiavajú jednotlivé členské krajiny a ktoré môžu byť poskytnuté NATO na odstrašovanie, obranné a vojenské operácie. Tento systém umožňuje členským krajinám spolupracovať a zabezpečiť, že aliancia má prístup k rôznorodým vojenským zdrojom, ktoré sú nevyhnutné pri plnení obranných a bezpečnostných úloh. Týmto spôsobom, národné príspevky hrajú kľúčovú úlohu pri posilňovaní kolektívnej obrany a schopnosti NATO konať v prípade potreby.¹⁰⁵ Vyhlásenie po summite v roku 2014 vo Walese, ktoré je obsiahnuté aj vo Waleskej deklarácii o transatlantickej väzbe opätovne kladie dôraz na význam 2% záväzku hrubého domáceho produktu členských krajín NATO pre obranu, aj keď nie je právne záväzný. Účelom je zabezpečiť spravodlivejší a rovnomerný podiel financovania obrany medzi členskými štátmi, ktorý by mal posilniť celkovú schopnosť aliancie fungovať efektívne a ochrániť bezpečnosť.¹⁰⁶

¹⁰⁵ *Funding NATO*. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm

¹⁰⁶ *Výdavky na obranu a 2 % smernica NATO*. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm

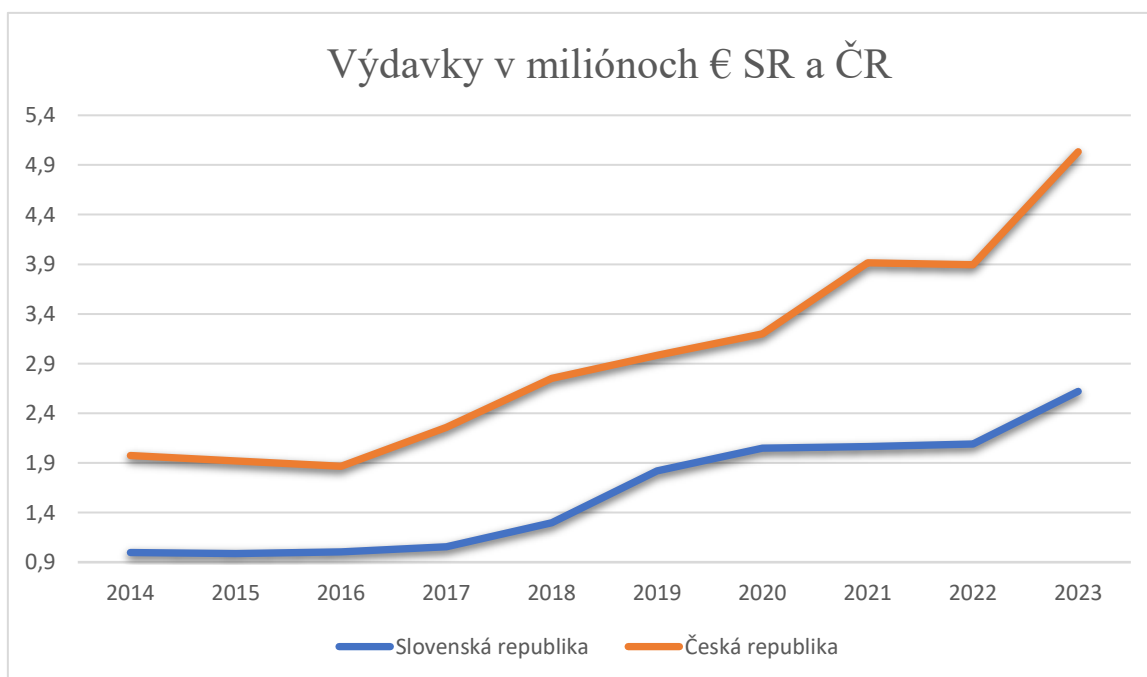
Nepriame financovanie SR a ČR v Nato

Tabuľka 6: Výdavky na obranu ako % podielu na HDP SR a ČR

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe: Obranné výdavky krajín NATO (2014-2023). [online] [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_216897.htm

Tabuľka 7: Výdavky SR a ČR v miliónoch eur na obranu

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe: Obranné výdavky krajín NATO (2014-2023). [online] [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_216897.htm

Grafy výdavkov na obranu v rámci NATO ukazujú zaujímavé rozdiely medzi Slovenskou republikou a Českou republikou a zároveň odhaľujú ich vývoj v čase. Roky 2022 a 2023 sú podľa publikácie Obranné výdavky krajín NATO (2014 – 2023) odhadové. V pomerovom vyjadrení výdavkov na obranu voči HDP Slovensko začalo s vyšším percentuálnym podielom 0,98% v roku 2014 a postupne ho zvyšovalo až na 2,03% v roku 2023. Česká republika začala na úrovni 0,94% v roku 2014, no percentuálny podiel sa pohyboval fluktuatívne a dosiahol hodnotu 1,50% v roku 2023. Z tohto pohľadu Slovensko zaznamenalo výraznejší nárast percentuálneho podielu na obranu voči HDP v porovnaní s ČR. Počas sledovaného obdobia Česká republika investovala do svojich obranných výdavkov výrazne vyššie sumy ako Slovensko. Maximálna suma, ktorú ČR investovala do obrany dosiahla 5,033 milióna eur v roku 2023, zatiaľ čo najvyšší výdavok Slovenska v tom istom roku dosiahol 2,620 milióna eur.

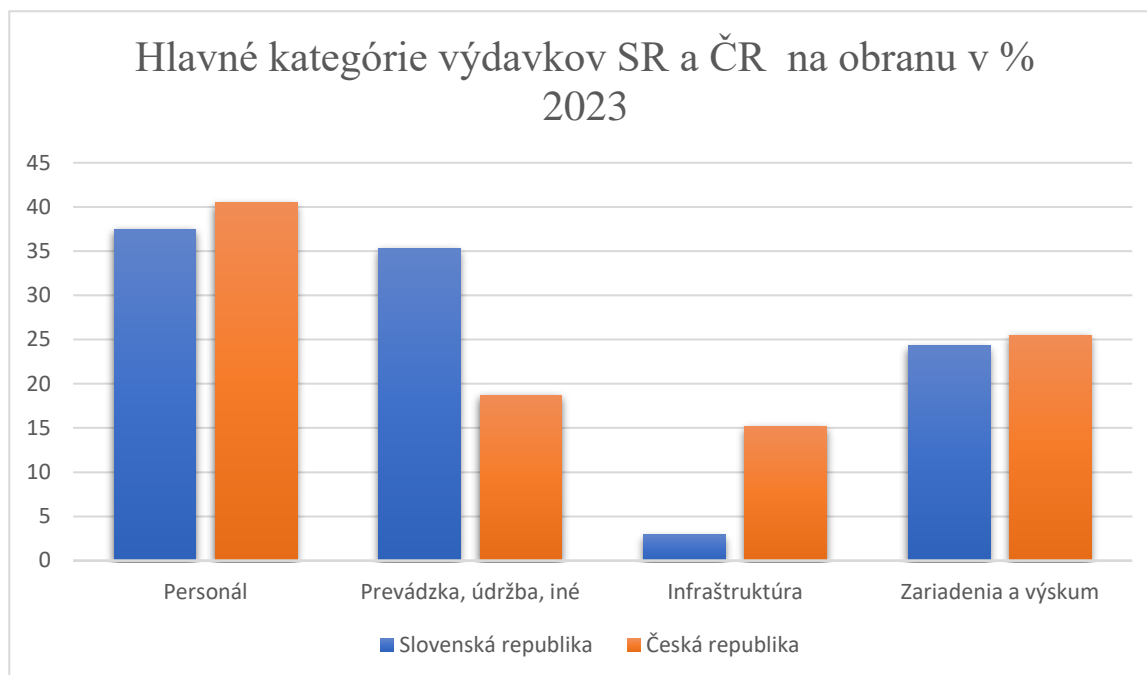
Celkovo je možné vyvodiť, že zatiaľ čo Slovensko sledovalo pozoruhodný nárast v percentuálnom vyjadrení svojich výdavkov a presiahlo 2% záväzok k NATO na obranu voči HDP, Česká republika fluktovala počas sledovaného obdobia v rozmedzí 1% - 1,5%. V absolútnych číslach výdavkov na obranu, ČR investovala do obrany oveľa vyššie sumy ako SR v daných rokoch.

Česká republika má historicky vyššiu úroveň investícií do obrany v porovnaní so Slovenskou republikou.¹⁰⁷ Vysvetľuje to konzistentne vyššie absolútne čísla jej výdavkov na obranu. Nárast výdavkov SR voči HDP v percentuálnom vyjadrení je spôsobený snahou o plnenie záväzkov v rámci NATO a zvýšeným dôrazom na rozvoj obrannej kapacity.¹⁰⁸

¹⁰⁷ *Bezpečnostní strategie České republiky 2023*. [online]. [cit. 11.3.2024]. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/file/5118610/Bezpecnostni_strategie_Ceske_republiky_2023.pdf

¹⁰⁸ *Obranná stratégia SR*. [online]. [cit. 11.3.2024]. Dostupné na: <https://www.mosr.sk/obranna-strategia-sr/>

Tabuľka 8: Hlavné kategórie výdavkov SR a ČR na obranu v %

Zdroj: Vlastné spracovanie a základe: Obranné výdavky krajín NATO (2014-2023) [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_216897.htm

Graf znázorňuje, že Slovensko investuje významnú časť svojich finančných zdrojov do personálu, pričom tento segment tvorí 37,5% zo všetkých výdavkov. Prevádzka, údržba a ďalšie náklady sú druhou najväčšou kategóriou, zaberajú 35,3% výdavkov. V oblasti infraštruktúry sa nachádza iba 2,9% výdavkov, zatiaľ čo zariadenia a výskum tvoria 24,3% z celkových nákladov na obranu. Česká republika sa viac zameriava na investície do personálu, ktorý tvorí 40,5% z celkových výdavkov na obranu. Prevádzkové a údržbové náklady majú menší podiel, 18,7%. Výrazná časť finančných zdrojov je tiež alokovaná na infraštruktúru, ktorá predstavuje 15,2% z celkových výdavkov. Naopak, veľkú pozornosť venuje aj kategórii zariadení a výskumu, ktorá zaberá 25,5% z celkových výdavkov na obranu. Tieto rozdiely v štruktúre výdavkov odrážajú individuálne prioritizácie a strategickejší prístup k financovaniu vojenských zdrojov medzi oboma stredoeurópskymi krajinami. SR aj ČR prejavujú snahu o efektívne financovanie obrany a zdôrazňujú rôzne aspekty vojenskej štruktúry a rozvoja. Ich individuálne prístupy odrážajú rozmanité bezpečnostné potreby a prioritu vo vytváraní schopného a vyváženého obranného systému v rámci NATO.

Záver

Česká a Slovenská republika oslávili tento rok 31. výročie ako dve samostatné štáty. Počas tohto obdobia prešli významným vývojom a diferenciaciou vo svojich politických stratégiách. Napriek rozdeleniu a výzvam, ktorým čelili sa oba štáty úspešne etablovali na regionálnej aj medzinárodnej scéne, čo odráža ich členstvá v EÚ, NATO, OSN a V4. Obe krajiny majú mnoho spoločných základov a hodnôt vychádzajúcich z ich spoločnej histórie v rámci ČSFR, no ich cesty a prístupy sa postupom času diverzifikovali. SR a ČR ako suverénne štáty sa zameriavajú na rozvoj svojich jednotlivých národných záujmov, pričom sa v niektorých oblastiach orientujú odlišne v dôsledku interných politických, ekonomických a sociálnych faktorov.

Cieľom tejto diplomovej práce bolo priblížiť pôsobenie politik oboch krajín v jednotlivých medzinárodných organizáciách a poukázať na ich rozdiely. Pre splnenie hlavného cieľa sme si ďalej určili štyri parciálne ciele. Prvým z cieľov bolo popísanie ZP a BP z pohľadu V4, kde sa táto práca zamerala hlavne na otázky migrácie, aktuálnej pozície krajín v rámci skupiny a venovala sa aj otázke východného partnerstva. Z výsledkov možno konštatovať, že krajiny V4 sa postupne vyvíjajú v rozdielnych smeroch v otázkach migrácie a podpory Ukrajiny. Počnúc krízou z roku 2015 bola zaujatá dynamika spolupráce v rámci skupiny medzi SR a ČR, ktoré referovali konštruktívny prístup a spoluprácu s EÚ, zatiaľ čo Maďarsko a Poľsko sa javili ako odmietavejšie voči návrhom. V spojitosti s vojnou na Ukrajine sa pozície vymenili. ČR a Poľsko vyjadrujú silnú podporu Ukrajine, zatiaľ čo SR a Maďarsko preferujú ukončenie konfliktu mierovou cestou. SR a ČR poukazujú aj na výraznú angažovanosť vo V4 vo vzťahu ku krajinám východného partnerstva, s dôrazom na Ukrajinu, Gruzínsko a Moldavsko. Ich programové vyhlásenia posilňujú spoluprácu a podporujú stabilitu, bezpečnosť, demokraciu a prosperitu v strednej a východnej Európe.

Ďalším parciálnym cieľom bolo popísať politiky týchto krajín v EÚ v oblasti energetickej krízy a rozširovania EÚ. Energetická kríza spôsobená aj ruskou inváziou na Ukrajinu naznačuje, že Česká republika aj Slovenská republika zdôrazňujú zvýšenie energetickej bezpečnosti a diverzifikáciu dodávok energií s cieľom znížiť závislosť od ruských zdrojov. Rozdiely vo svojich prístupoch sa prejavujú v cielení na diverzifikáciu a prístup k úsporám energie.

Vo väzbe k rozširovaniu EÚ o krajiny Západného Balkánu, Ukrajinu, Moldavsko a Gruzínsko, SR a ČR vyjadrujú zhodné priority. Ich aktívne úsilie a zdôrazňovanie historických, politických a ekonomických záujmov v týchto oblastiach svedčí o ich odhodlaní podporovať rozširovanie EÚ a začlenenie týchto krajín do Únie s plným dodržiavaním stanovených kritérií.

Tretím parciálnym cieľom bolo predstavenie pohľadu ZP a BP v OSN. Slovenská republika a Česká republika majú niektoré spoločné priority vo svojom zapojení do OSN, ako je presadzovanie univerzálnych hodnôt a podpora ľudských práv a mieru. Avšak existujú aj rozdiely v ich prístupoch, kde napríklad Slovensko sa viac sústreďuje na reformy a rozšírenie členstva, zatiaľ čo Česká republika dáva viac dôrazu na dodržiavanie medzinárodného práva a globálne protiteroristické aktivity. Porovnanie zapojenia Slovenskej republiky a Českej republiky do misií OSN odhalilo, že ČR sa zapája do väčšieho počtu misií, zatiaľ čo Slovensko preferuje hlbšiu účasť v konkrétnej misii s väčším počtom účastníkov. Obe krajiny svojím angažovaním v operáciách OSN prispievajú k národnej aj globálnej bezpečnosti.

Posledným parciálnym cieľom práce bolo popísať ZP a BP oboch krajín z pohľadu NATO. Analyzovaná nová koncepcia obrany a bezpečnosti NATO kladie dôraz na investície do modernizácie a posilňovanie obranných kapacít členských krajín, vrátane Slovenskej a Českej republiky. Spolupráca medzi týmito krajinami je kľúčová pre prevenciu krízových situácií a ochranu stability v euroatlantickom priestore, najmä v záujme vyváženía ruských aktivít na východnom krídle NATO. Z porovnania príspevkov Slovenska a Česka do fondov NATO vyplýva, že napriek absolútnym rozdielom v sumách príspevkov na obyvateľa tieto krajiny zdieľajú podobnú finančnú záťaž na tento účel. Slovensko prekročilo 2% záväzok k obrane voči HDP, zatiaľ čo Česká republika dosiahla 1,5%. ČR má historicky vyššiu úroveň investícií do obrany v porovnaní so SR, čo sa odráža v konzistentne vyšších absolútnych sumách výdavkov na obranu.

Obe krajiny majú podobné základy a hodnoty so spoločnou históriou, ktoré sa v čase menili, pričom sa zameriavajú na rozvoj národných záujmov s ohľadom na interné faktory. V súčasnom období, kedy svet čelí rôznym výzvam spojených hlavne s vojnou na Ukrajine a sekundárnymi dopadmi, ktoré prináša sa odvíja ich prístup k tvoreniu zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

Od tohto sa odvíja aj tvorba a smerovanie zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej a Českej republiky a viditeľné sú rôzne spoločne, ale aj diferencované rozdiely. Celkovo možno povedať, že ich angažovanosť v medzinárodných organizáciách, ako aj ich prístup k riešeniu bezpečnostných výziev, svedčí o ich dôležitosti a účinnosti na medzinárodnej scéne a v zabezpečovaní svojich národných záujmov.

Zoznam použitej literatúry

Tlačené knihy, monografie:

1. ABRAHAMSEN, Rita – WILIAMS, Michael. Security beyond the State: Private Security in International Politics. Cambridge: Cambridge university press. 2010. 280 p. ISBN-10 : 0521154251
2. BARTKO, František. Riziká v bezpečnostnej politike štátu. Prešov: Prešovská univerzita, 2012. s 245-246
3. BERTINO, Elisa – BHARDWAJ, Sonam – CICALA Fabrizio et. al. Machine Learning Techniques for Cybersecurity. 1 ed. New York: Spring, 2023. p. 13, ISBN-10 : 3031282582
4. BUZAN, Barry – WAEVER, Ole. Regions and Powers The Structure of International Security. 1 ed. New York: Cambridge university press. 2003. 592 p. ISBN-10 0-521-89111-6
5. CARTER, Ralph – SCOTT, James. Encyclopedia of International Studies - Institutional Actors in Foreign Policy Analysis. 2017. Oxford: Oxford university press. eISBN: 9780191842665 Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.25>
6. CARLSNANES, Walter. Policy: Theories, Actors, Cases - Actors, structures, and foreign policy analysis. 2016. Oxford: Oxford university press. 576 p. ISBN-10: 0198708904.
7. Distinguish of the Realm of Religion and Science [online]. In: Mediterranean Journal of Social Sciences. 2015. roč. 6. č. 6 S4. s. 435-498. ISSN 2039-2117. [cit. 15.11.2023]. Dostupné na: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/8331>
8. DRULÁK, Petr. Teorie mezinárodních vztahu. 1 vyd. Praha: Portál, 2003. 224 s, ISBN 9788073677213
9. DULEBA, Alexander – LUKÁČ, Pavol, WLACHOVSKÝ Miroslav - Zahraničná politika Slovenskej republiky. 1 vyd. Bratislava: Výskumné centrum spoločnosti pre zahraničnú politiku, 1998. s. 5 ISBN 80-967745-4-9
10. GIMBA, Zainab – GHALI, Ibrahim. A Review of External Factors That Determine Foreign Policy Formulation. [online]. In: Indo.Iranian Journal. 2018. roč. 61 č.2. s. 119-130. [cit. 23.1.2024]. ISSN: 1572-8536. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/332720162_A_Review_of_External_Factors_That_Determine_Foreign_Policy_Formulation

11. Joint Communiqué of the V4 Defence Ministers [online] 2019 [cit. 5.2.2024]
Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2019>
12. Joint Statement of the Summit of Heads of Government of the Visegrad Group Countries. 2015. [online] [cit. 2.2.2024] Dostupné na:
<https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>
13. KANT, Immanuel. K večnému mieru. 1 vyd. Praha: Oikoymenh. 1999. 101 s. ISBN:
80-86005-85-2
14. Kolektív autorov – Zahraníčné vzťahy a služba: Študijný text na prípravu zloženia osobitnej časti skúšky štátnej služby. Praha: Ministerstvo zahraničných vecí ČR, 2021. s. 6
15. LIĐÁK, Ján. Medzinárodné vzťahy - Medzinárodná politika. Bratislava: SOFA, 2000. 180 s. ISBN: 8085752700
16. MINTZ, Alex – DEROUEN, Karl. Understanding Foreign Policy Decision Making: Intrenational, Domestic and Cultural Factors Influencing Foreign Policy Decisio Making. 2012. Cambridge: Cambridge university press. S. 121 – 146. ISBN-10 : 0521700094
17. MORGENTHAU, J. Hans. Politics Among Nations. 7 ed. New York: McGraw-Hill Education, 2005. 752 p. ISBN-10 : 007289539
18. Obranná stratégia SR. [online]. [cit. 11.3.2024]. Dostupné na:
<https://www.mosr.sk/obranna-strategia-sr/>
19. Programové prohlášení vlády: Zahraníční politika [online]. 2023. [cit. 1.2.2024]
Dostupné na: <https://vlada.gov.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/#zahranicni>
20. Programové Vyhlásenie vlády 2023-2027: Bezpečnostná politika [online] 2023. [cit. 1.2.2024]
Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>
21. Programové Vyhlásenie vlády 2023-2027: Úvod. [online] 2023. [cit. 1.2.2024]
Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=535376>
22. SÝKORA, Juraj. TARASOVIČ Vladimír. NATO 2030 – analýza vybraných problémov. 71 s. [online]. [cit. 7.3.2024] Dostupné na:https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/12/Nato_2030-analyza-vybranych-problemov.pdf
23. SMITH – Steve, HADFIELD, Amelia – DUNNE Tim. Foreign Policy – Theories, Actors, Cases. 3ed. Oxford: Oxford university press. 2016. 576 p. ISBN-10: 0198708904.
24. STENGEL, Frank – BAUMAN, Rainer. Encyclopedia of Foreign Policy Analysis: Non-State Actors and Foreign Policy . 2017. Oxford: Oxford university press. DOI: 10.1093/acrefore/9780190228637.013.456

25. Visegradgroup Spoločné vyhlásenie ministrov zahraničných vecí Vyšehradskej štvorky k Východnému partnerstvu. [online]. 2021. [cit. 6.2.2024]. Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2021/joint-statement-of-the>
26. WALTZ, Kenneth. Theory of International Politics. 1 ed. Long Grove: Waveland Press. 2010. 256 p. ISBN-10 : 1577666704
27. WENDT, Alexander. Social theory of international politics. 1 ed. Cambridge: Cambridge University Press. 1999. 67 p. ISBN: 0 521 46960 0
28. WHEATON, Bernard – KAVAN, Zdenek. The Velvet Revolution: Czechoslovakia 1988 – 1991.2018. New York: Routledge 254 s. ISBN: 13: 978-0-8133-1204-0 (pbk)
29. WHITE, Brain. Understanding European Foreign Policy. 2000 ed. London: Red Global Press, 2001. s.10 ISBN – 10 0333949897
30. Year book of Slovakia foreign policy 2022. [online] 2023. [cit. 13.2.2023]. 141s. Dostupné na: <https://www.sfpa.sk/wp-content/uploads/2021/08/Rocenka-ZPSR-2022.pdf>
31. Bezpečnostní strategie České republiky 2023. [online]. [cit. 11.3.2024]. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/file/5118610/Bezpecnostni_strategie_Ceske_republiky_2023.pdf

Články:

32. ABOU, Kenneth – SNIDAL, Duncan. Why States Act through Formal International Organization. [online]. In: Journal of Conflict Resolution. 1998. roč. 42. č. 1. s. 3-32. [cit. 10.12.2023] doi:10.1177/0022002798042001001 Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/0022002798042001001>
33. AGHAREBPAST, Mohammadreza – ZEINALI, Ahmad. The Role of Foreign Policy and International Relations in Economic Development Based on the Philosophy of Liberalism. [online]. In: Journal of Social Science. 2024. roč. 4. č. 1. s. 1-8. [cit. 19.1.2024] ISSN 2329-9150 Dostupné na: <https://www.macrothink.org/journal/index.php>
34. AHMED, Jesmine. The theoretical significance of foreign policy in international relations -an analyses. [online]. In: Journal of Critical Reviews. 2020. roč. 7. č. 2. s 1 – 6. [cit. 29.12.2023]. ISSN- 2394-5125 Dostupné na: <https://www.jcreview.com/admin/Uploads/Files/61a743b1835520.33416335.pdf>
35. BOJANG, Aliou. The study of Foreign Policy in International Relations. [online]. In: Journal of Political Science & Public Affairs. 2018. roč. 6. č. 4. s. 34-43. [cit. 30.12.2023] ISSN: 2332-0761 Dostupné na: <https://www.longdom.org/open->

access/the-study-of-foreign-policy-in-international-relations-2332-0761-1000337.pdf

36. BROZEL, Tanja – DIMITROVA, Antoaneta. SCHIMMELFENNING, Frank. European Union enlargement and integration capacity: concepts, findings, and policy implications. [online]. In: Journal in European Public Policy. 2017. roč 24. č. 2. s. 157-176.[cit. 17.2.2024] DOI:10.1080/13501763.2016.1265576. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13501763.2016.1265576>
37. EKPOTUATIN, Charles Ariye. The United Nations and its Peace Purpose: An assessment. [online] In: Journal of Conflictology. 2014. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/313833222_The_United_Nations_and_its_Peace_Purpose_An_Assessment/citations#fullTextFileContent
38. ERBAS, Isa. The Role of Foreign Policy and its Purpose in World Politics. [online]. In: Academic Journal of Interdisciplinary Studies. 2013. roč. 2. č. 11. 40 s. [cit. 28.12.2023] DOI: 10.5901/ajis.2013.v2n11p40 Dostupné na: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/ajis/article/view/1457>
39. IRA, Vladimír. Dvacet let po rozdělení: Kvalita života v Česku a na Slovensku. [online]. 2024. [cit. 1. 2. 2024] Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/377412389_Twenty_Years_After_Separation_Quality_of_Life_in_Czechia_and_Slovakia_Dvacet_let_po_rozdeleni_Kvalita_zivota_
40. MOQQADAM, Seyed – ALMASI, Ali – QAMSAR, Shima. A Review of Theory of Immanuel Kant: Distinguish of the Realm of Religion and Science. [online]. In: Mediterranean Journal of Social Sciences. 2015. roč. 6. č. 6 S4. s. 435-498. ISSN 2039-2117. [cit. 15.11.2023].
41. NOVOTNÁ, Tereza. The Eastern Enlargement of the European Union: Public Discourses in the Czech and Slovak Republics. [online] In: Journal of Contemporary European Research. 2007. roč. 3 č. 1. s. 51 – 63. [online]. [cit. 10.2.2024] DOI: 10.30950/jcer.v3i1.27 Dostupné na: <https://jcer.net/index.php/jcer/article/view/27>
42. QUINN, Adam. Kenneth Waltz, Adam Smith and the Limits of Science: Hard choices for neoclassical realism. [online]. In: International Politics. 2013. s. 159 – 182 [cit. 15.11.2023]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/263325077_Kenneth_Waltz_Adam
43. SAJROON, Athambawa – YUSOFF, Mohamed Augus. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges. [online] In: Academic Journal of Interdisciplinary Studies. 2019. roč. 8. č. 3. s. 202-2011. DOI: 10.36941/ajis-2019-0018. [cit. 21.2:2024] Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/338521371>
44. SINDAL, Duncan – WENDT, Alexander. Why there is International Theory now. [online] In: International theory. 2009. roč. 1. č. 1. s. 1-14. doi:10.1017/S1752971909000062.[cit.19.11.2023] Dostupné

na:https://www.researchgate.net/publication/231992024_Why_There_is_International_Theory_Now

45. SULIMAN, Samid. Migration and Development after 2015. [online]. In: Globalizations. 2017. s. 415-431 [cit. 2.2.2024] DOI: 10.1080/14747731.2017.1281625 Dostupné na:<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14747731.2017.1281625>
46. TEKE, Armagan – SIRKECI, Ibrahim. A Long-Term View of Refugee Flows from Ukraine: War, Insecurities, and Migration. [online] In: Migration Letters 2022. roč. 19. č. 4 s. 523–535 [cit. 4.2.2024]

Elektronické zdroje:

47. Adoption of a common position of V4 countries, Estonia and Slovenia on the New Pact on Migration and Asylum. 2020. [online] [cit. 3.2.2023] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2020>
48. Aggregated Gas Storage Inventory. [online] 2023. [cit. 13.2.2024]. Dostupné na: <https://agsi.gie.eu/>
49. Aims and Structure. [online]. [cit. 2.2.2024]. Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/about/aims-and-structure>
50. Aktualizace národního plánu obnovy. [online] 2023. [cit. 16.2.2024]. Dostupné na: <https://www.planobnovy.cz/aktualizace-npo>
51. Aktualizácia plánu obnovy. [online] 2023 [cit. 14.2.2024] Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/>
52. BECK, Robert. Foreign policy research institute: The Visegrád Four: Disunity in Central Europe. 2024. [online]. [cit. 17. 3. 2024]. Dostupné na: <https://www.fpri.org/article/2024/02/the-visegrad-four-disunity-in-central-europe/>
53. BEŇUŠ, Andrej. Postoj SR vo vzťahu k rozširovaniu EÚ. [online] 2022. [cit. 19.2.2024]. Dostupné na: <https://europskydialog.eu/2022/07/07/postoj-sr-vo-vztahu-k-rozsirovaniu-eu/>
54. BISWAS, Avijit. 10 Most Important Determinants of Foreign Policy. [online] 2023. Dostupné na: <https://schoolofpoliticalscience.com/determinants-of-foreign-policy/>
55. BRAUN, Mats et. al. The Future of EU enlargement in a geopolitical perspective. [online]. 2024.[cit. 19.2.2024] Institute of international relations Prague. 13s. Dostupné na: <https://www.iir.cz/the-future-of-eu-enlargement-in-a-geopolitical-perspective>

56. Czech Republic: Changes to support for refugees from Ukraine. [online] 2023 [cit. 5.2.2024] Dostupné na: https://migrant-integration.ec.europa.eu/news/czech-republic-changes-support-refugees-ukraine_en
57. Czech diplomacy 2022. [online] 2023 [cit. 16.2.2024] 119s. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/file/5217053/Czech_diplomacy_2022.pdf
58. České předsednictví v Radě Evropské unie. [online] 2022. [cit. 16.2.2024] Dostupné na: <https://czech-presidency.consilium.europa.eu/cs/program/priority/>
59. DIPLOMACY NETWORK. Definition, Objectives and Tools of Foreign Policy. [online]. 2023. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://diplomacynetwork.com/definition-objectives-and-tools-of-foreign-policy/>
60. Energetický regulační úrad [online] 2023. [cit. 16.2.2024] Dostupné na: <https://eru.gov.cz/lonska-spotreba-plynu-byla-nejnizsi-za-poslednich-8-let-mezirocne-se-snizila-o-petinu>
61. European Commission. Communication on EU Enlargement Policy. [online] 2023. [cit. 19.2.2024]. Dostupné na: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/>
62. European union external Action: Eastern Partnership. [online]. 2022 [cit. 6.2.2024] Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eastern-partnership_en#8015
63. Funding NATO. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm
64. History of the Visegrad Group. [online]. [cit. 2.2.2024] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/about/history>
65. Hungarian Conservative: The Visegrád Group Is Alive — Takeaways from the V4 Summit. 2024. [online]. [cit. 17.3.2024]. Dostupné na: https://www.hungarianconservative.com/articles/politics/v4-summit-prague_differences_commonalities_interests_relevance/
66. JOZWIAK, Rikard. Radio Free Europe Radio Liberty: The Visegrad Group: When 2 + 2 Doesn't Equal 4. 2024 [online]. [cit. 17.3.2024]. Dostupné na: <https://www.rferl.org/a/visegrad-hungary-poland-czech-slovakia->
67. KOOTNEETI TEAM. Foreign Policy: Introduction, Types and Objectives. [online]. 2022. [cit. 19.1.2024]. Dostupné na: <https://thekootneeti.in/2022/09/21/foreign-policy-introduction-types-and-objectives/>
68. KREKÓ, Peter. Central Europe's V4? More Like V2+V2. 2021 [online]. [cit. 3.2.2024] Dostupné na: <https://cepa.org/article/central-europes-v4-more-like-v2v2/>
69. Mezinárodní visegrádský fond [online]. 2011 [cit. 6.2.2024] Dostupné na: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/visegrad/mezinarodni_visegradsky_fond/index.html

70. MODEL DIPLOMACY. Tools of Foreign Policy: Armed Force. [online] 2022. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/armed-force>
71. MODEL DIPLOMACY. Tools of Foreign Policy: Deterrence. [online] 2022. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/deterrence>
72. MODEL DIPLOMACY. Tools of Foreign Policy: Economic Sanctions. [online] 2022. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/economic-sanctions>
73. MODEL DIPLOMACY. Tools of Foreign Policy: Peacekeeping. [online] 2022. [cit. 19.1.2024] Dostupné na: <https://modeldiplomacy.cfr.org/pop-up-cases/peacekeeping>
74. NATO Member Countries. [online]. [cit. 7.3.2024] Dostupné na: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics>
75. NATO Strategic Concept. [online] 2022 [cit. 7.3.2023]. Dostupné na: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
76. Politika rozširovania EÚ. [online]. 2022. [cit. 17.2.2024]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/enlargement/#Candidates>
77. Priority ČR v OSN. [online]. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/cr_v_osn/priority_cr_v_osn
78. REPowerEU. [online]. 2023 [cit. 10.2.2024] Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repower-eu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_sk
79. REPowerEU: energetická politika v plánoch obnovy a odolnosti krajín EÚ. [online] 2022. [cit. 10.2.2024] Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-recovery-plan/repower-eu/>
80. Rozširovanie EÚ. [online] [cit. 19.2.2024]. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_sk
81. Slovensko v OSN. [online]. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/web/sk/diplomacia/medzinarodne-organizacie/slovensko-v-osn/slovensko-v-osn>
82. Štatistiky týkajúce sa migrácie do Európy. [online] [cit. 3.2.2024] Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_cs
83. UN Peacekeeping. [online]. [cit. 24.2:2024]. Dostupné na: <https://peacekeeping.un.org/en>

84. UN Peacekeeping: Slovakia. [online]. [cit. 24.2.2024]. Dostupné na: <https://peacekeeping.un.org/en/slovakia>
85. UN Peacekeeping Czech Republic. [online]. [cit. 25.2.2024]. Dostupné na: <https://peacekeeping.un.org/en/search/node>
86. Výdavky na obranu a 2 % smernica NATO. [online]. [cit. 10.3.2024]. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm

Právne dokumenty:

87. Joint Declaration of Ministers of Interior. 2018. [online] [cit. 3.2. 2018] Dostupné na: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2018/joint-declaration-of>
88. NATO Charter. [online]. [cit. 7.3.2024] Dostupné na. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_
89. UN Charter. [online]. [cit. 21.2.2024]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>